

GÖTEBORGS UNIVERSITET

Lär med kroppen, det fastnar i huvudet

En jämförande kvalitativ studie om förskolans respektive skolans syn på kroppens motorik, sinnen och skapande aktiviteter i lärande

Deboras Persson
Lina Melin

”Inriktning/specialisering/LAU370”

Handledare: Lena Skåpe

Examinator: Owe Stråhlman

Rapportnummer: VT08-2611-019

Abstract

Examinationsnivå Examensarbete 15 högskolepoäng inom det allmänna utbildningsområdet för lärarprogrammet vid Göteborgs Universitet.

Titel Lär med kroppen, det fastnar i huvudet - En jämförande kvalitativ studie om förskolans respektive skolans syn på kroppens motorik, sinnen och skapande aktiviteter i lärande

Författare Debora Persson och Lina Melin

Termin och år Vårterminen 2008

Kursansvarig institution Sociologiska institutionen

Examinator Owe Stråhlman

Handledare Lena Skåpe

Rapportnummer VT08-2611-019

Nyckelord Kroppen, motorik, sinnen, skapande aktiviteter, förskola och skola

Bakgrund Genom att använda kroppen och skapande aktiviteter i lärande tror vi att man kan nå fler barn och fånga deras intresse och nyfikenhet för lärande. Vi tror även att lärandet är något som sker överallt och inte bara inom klasrummet eller i en samling, utan det sker i och genom lek, i skapande aktiviteter och med hjälp av rörelse. Med dessa tankar vill vi ta reda på vad pedagoger i förskola och skola anser.

Syfte Syftet med den här studien är att jämföra och beskriva vad och hur pedagoger i förskola och skola tänker kring och arbetar med kroppens motorik, sinnen och skapande aktiviteter i lärandesituationer samt se vad modern forskning säger om detta. De frågor vi ställer oss är: Hur ser pedagoger från förskola och skola på arbetet med och användandet av kroppens motorik, sinnen och skapande aktiviteter i lärande? Samt vilka likheter och skillnader finns det bland pedagoger vad gäller tankar kring detta?

Metod och material Vår studie utgår från en kvalitativ intervjustudie. Våra respondenter är tre pedagoger i förskolan och tre pedagoger i skolan. Vi spelade in intervjuerna på mp3-spelare. Den här studien bygger även på litteratur och tidigare forskning vad gäller vårt ämnesområde.

Resultat Det resultat som den här undersökningen har gett oss är att alla pedagoger i vår studie har en positiv inställning till användandet av kroppen och skapande aktiviteter i lärandesituationer. Dock arbetar pedagogerna i förskolan mer med kroppens motorik, sinnen och skapande aktiviteter än vad pedagoger gör i skolan. Förskolan anser sig ha en mer helhetssyn vad gäller att använda och utnyttja barnens naturliga språk i lärande än vad skolan gör.

Betydelse för läraryrket Vi vill med det här arbetet belysa att det kroppsliga och praktiska arbetet bör ha minst lika hög status som det intellektuella och teoretiska, för att de ska kunna integreras och bli till en enhet.

Förord

Att skriva ett examensarbete är en lång och aktiv process som kräver samarbete. Vi har varit noga med att diskutera och samtala med varandra för att nå bästa resultat. Under arbetets gång har vi delat upp vissa bitar av arbetet för att underlätta skrivandet, detta har vi sedan gemensamt sammanställt.

Vi vill rikta ett stort tack till våra respondenter som delgav oss sina tankar och åsikter kring kroppens motorik, sinnen och skapande aktiviteter, utan er hade det här arbetet inte kommit till. Vi vill även tacka vår handledare Lena Skåpe för gott samarbete och all hjälp under arbetets gång.

Vi vill till sist säga att det här examensarbetet har gett oss glädje och inspiration till att gå ut och vägleda morgondagens generation med kroppens motorik, sinnen och skapande aktiviteter i lärande.

Innehållsförteckning

1. Inledning	3
2. Begreppsdefinition	4
3. Litteraturanknytning	5
3.1 Barns naturliga språk.....	5
3.2 Det sociokulturella perspektivet.....	5
3.2.1 Vygotskij	6
3.2.2 Pedagogik enligt Vygotskij	6
3.3 Kroppens motorik, sinnen och skapande aktiviteter	7
3.3.1 Motorik	7
3.3.1.1 Motorik och lärande	7
3.3.2 Bunkefloprojektet	8
3.3.3 Våra sinnen	8
3.3.3.1 Sinnenas betydelse för lärande.....	8
3.3.4 Musik, rytmik och lärande	9
3.3.5 Bild i lärandesituationer.....	10
3.3.6 Drama och teater i lärandesituationer	11
3.4 Lek och lärande	11
3.5 Reggio Emilias pedagogiska synsätt	12
3.6 Pedagogens roll	12
3.7 Förskola vs. skola.....	13
3.8 Styrdokumenten om skapande aktiviteter, motorik och sinnen.....	14
4. Syfte och frågeställningar	16
5. Metod	17
5.1 Val av forskningsmetod.....	17
5.2 Materialinsamlingsmetoder.....	17
5.3 Avgränsning.....	17
5.4 Urval.....	18
5.5 Genomförande.....	18
5.6 Bearbetning av intervjumaterial	19
5.7 Reliabilitet och validitet	19
5.8 Generaliserbarhet	19
5.9 Etiska principer	20
6. Resultat	21
6.1 Synen på kroppens motorik, sinnen och skapande aktiviteter i lärande.....	21
6.1.1 Erfarenheter	21
6.1.2 Synen på kroppsliga och skapande aktiviteter	22
6.1.3 Används detta i lärandet?.....	23
6.2 Likheter och skillnader.....	24
6.2.1 Tydliga likheter	24
6.2.2 Tydliga skillnader.....	24
7. Analys av resultat	26
7.1 Pedagogernas syn på kroppens motorik, sinnen och skapande aktiviteter	26
7.1.1 Sammanfattning.....	27
7.2 Likheter och skillnader.....	27
7.2.1 Likheter.....	27
7.2.2 Skillnader.....	27

7.2.3 Sammanfattning	28
8. Diskussion.....	30
8.1 Diskussion kring resultat och litteratur	30
8.2 Betydelse för läraryrket.....	31
8.3 Har vi uppnått arbetets syfte?.....	32
8.4 Förslag till fortsatt forskning.....	32
Referenslista	33
Bilagor	35
Bilaga 1	35
Bilaga 2	37

1. Inledning

Vi är två lärarstudenter som under vår utbildning inriktat oss mot de yngre barnen från förskola och upp till de tidigare åren i skolan. När vi nu skriver vårt examensarbete vill vi fördjupa oss i hur man kan arbeta med kroppen och skapande aktiviteter i lärande. Hela vår utbildning har varit präglad av det sociokulturella perspektivet som Carlgren (1999) beskriver som situerat lärande och att lärande sker i samspel med andra. Det har naturligtvis satt sina spår hos oss och vi tycker att det är ett bra sätt att erövra kunskap på. På så sätt har den här studien blivit präglad av det sociokulturella perspektivet. Vi anser att lärandet sker överallt och inte bara i ett klassrums perspektiv eller i en samling, utan det kan även ske i och genom lek. Genom att använda kroppen och skapande aktiviteter som ett lärandemedel tror vi att man kan nå fler barn och fånga deras intresse, lust och nyfikenhet för lärande. Vi har av erfarenhet från barn sett och hört att de uppskattar att få använda dessa uttrycks sätt i lärandesituationer. En flicka från en av våra VFU-skolor har sagt att hon lärt sig gångertabellerna bättre då hon fått använda kroppen som ett medel, hon menar att tabellerna sitter i kroppen. Med detta som bakgrund vill vi jämföra och beskriva vad och hur pedagoger i förskolan och i skolan tänker kring och arbetar med kroppen som verktyg i lärande, samt se vad modern forskning säger om detta. Vi har medvetet placerat Syftet efter Litteraturanknytningen eftersom vårt arbete bygger på både litteratur- och intervjustudie och vi behövde ha litteraturen bakom oss innan vi klart kunde formulera vårt syfte.

Barn rör sig mycket och använder sig av många olika sinnen under en dag då det är naturligt för dem. ”Barn som rör på sig arbetar med alla sina sinnen. Använder vi våra sinnen kan vi också kommunicera bättre. Barn som kan kommunicera kan också känna för och värna om sina medmänniskor” (Engelholm, 1993:3).

Enligt forskning upplevs både ljud och rörelse av det ofödda fostret, och när barnen är små är kroppen ett självklart uttrycksmedel och lärandesätt. Vi tror att människan lär sig på bästa sätt om hon får använda sig av teori och praktik parallellt, tanke och handling i samspel. Vi har därför, liksom Jederlund (2002), ställt oss frågan om skolan är meningsfull om man skiljer på detta. Bjørkvold (2005) har ställt barnkultur och skolkultur mot varandra och menar att det där sker en kulturkrock. Förskolebarnet är självständigt och använder kroppen, leker och lär efter egen förmåga, men när barnet sedan kommer upp till skolan blir det påverkat av yttre omständigheter, påfrestningar och måsten som ska följas, vilket kan påverka lärandet negativt. Lek byts mot studium, det lekande barnet blir det lydiga barnet, istället för att vara i sin omvärld ska man läsa om den, känslan av odödlighet byts mot otillräcklighet, spontanitet byts mot disciplin och från att lära sig när man rör sig så är rörelse ett ämne som kallas gymnastik. Det finns mer beskrivet om kroppen och lek i *Läroplanen för förskolan – Lpfö 98*, än vad det gör i *Läroplanen för det obligatoriska skolväsendet, förskoleklassen och fritidshemmet – Lpo 94*, när det gäller att arbeta övergripande med detta. Vi undrar hur och varför det ändras så mycket mellan förskola och skola.

Den här studien kommer att ha betydelse för oss i vår kommande yrkesroll där vi kan ta med oss en ny förståelse och kunskap in i den verksamhet där vi kommer att vara verksamma. Vår förhoppning är att den här studien även ska få andra pedagoger i förskola och skola intresserade av att arbeta mer med kroppens motorik, dess sinnen och skapande aktiviteter. Till sist vill vi instämma med de visdomsord som Konfucius (551 f.kr. – 479 f.kr.) skrev:

Det jag hör glömmar jag
Det jag ser minns jag
Det jag gör kan jag
(Konfucius)

2. Begreppsdefinition

Skapande aktivitet – rörelse och dans, musik och rytmik, bild och form, drama och teater, lek o.s.v.

Motorik – rörelser

- Grovmotorik – stora rörelser, ex. springa, hoppa, krypa, sitta, rulla, klättra o.s.v.
- Finmotorik – mindre och finare begränsade rörelser, något man utför med händerna ex. gripa och skriva. Munnen, ögonen och koordination typ öga – hand, öga – fot o.s.v.

3. Litteraturanknytning

3.1 Barns naturliga språk

Redan innan ett barn är fött reagerar det på ljud, rörelse och rytm. Bjørkvold (2005) menar att det är människans ”musiska grundelement” (s. 15), som finns i våra sinnen långt innan vi föds. Ljud utanför mammans mage upplevs med hela kroppen för fostret. Rörelse spelar också en stor roll för fostrets utveckling. Forskning har länge visat att hjärnan utvecklas och formas genom rörelser. När barnet sedan är fött menar han att det finns en rytm och melodi i mammans språk som upplevs som en puls hos barnet, barn och mor har ett nära samspel, en kommunikation. Dessa ljud är meningsfulla för barnet eftersom de utvecklas i denna kommunikation och Parlenvi och Sohlman (1985) menar att barnet rör sig efter rytmen i språket. Under det första levnadsåret upplever barn sin omgivning med rörelser och med alla sina sinnen. Kullberg (2006) menar att redan då barnet föds så lär det sig att t.ex. läsa och skriva, då barnet erfar sin omvärld med kroppen och sinnena. Bjørkvold citerar en italiensk musikforskare, Giuseppe Porzionato, när han skriver om hur betydelsefulla kroppens rörelser är för utvecklingen av hjärnan hos barn: ”Se mi mouve / ... / apprendo!”: Jag rör mig / ... / och lär!” (Porzionato 1989 i Bjørkvold 2005:35).

Forsberg-Ahlcrona (1991) beskriver att barn under de första levnadsåren har en fantastisk vilja att lära sig nya företeelser och de uttrycker sig på alla möjliga sätt, inget är omöjligt i deras ögon. Parlenvi och Sohlman (1985) skriver att barn pekar på saker och ger ifrån sig joller och ljud, och genom att vuxna svarar på detta och benämner dessa saker, så hjälper vi barnet att knyta upplevelsen till språket. Vi kan förstärka upplevelsen ytterligare genom att gå fram till föremålet och uppleva det om och om igen, använda det, titta, känna, lyssna o.s.v. så att barnet till slut kan förstå ordet för föremålet. Forsberg-Ahlcrona (1991) menar att barn har en uttryckslust när det gäller de skapande aktiviteterna färg, form, rörelse, ord, ljud och roller. Hon hävdar att alla barn kan skapa, men det som bestämmer om, hur och hur mycket barnets förmågor utvecklas, är miljön och människorna omkring barnet.

Kullberg (2006) anser att det finns flera olika språk: talspråk, skriftspråk, bildspråk och kroppsspråk.

- *Talspråk* – det nyfödda barnets skrik är det allra första talspråket, sedan kommer ljud och joller, härma andra och säga egna ord, riktiga ord tillsammans med egna ord, säga sitt eget namn o.s.v.
- *Skriftspråk* – det första som skrivs och läses är det egna klottret, uttrycker det som ses, figurer formas, upprepas och läses, ”skriva” berättelser och sitt namn, avläsa bildsymboler o.s.v.
- *Bildspråk* – klotter, fantasiläsa böcker, skapa figurer, läsa sina bilder, se omgivning och avteckna, skilja mellan bildsymboler och bokstavssymboler o.s.v.
- *Kroppsspråk* – redan barnets första dag kommunicerar det med kroppsspråk, uttrycker känslor, uppfattar föremål, lek och kommunikation, samspel o.s.v.

3.2 Det sociokulturella perspektivet

Carlgren (1999) skriver om den sociokulturella teorin som bygger på en konstruktivistisk syn, människan bygger sin kunskap och sina tidigare erfarenheter i möte med andra. Inom det sociokulturella perspektivet läggs vikten på att undervisning och lärande sker genom deltagande i en social praktik. Kunskapen konstrueras via samarbete i ett sammanhang och inte genom

individuella processer, den finns mellan människor och utvecklas genom samspel mellan dessa när de möts i olika situationer. Barnet själv är aktiv vid lärandesituationerna. Kunskapen är situerad, d.v.s. är beroende av vilken situation och kultur som den konstrueras i. Det går inte att skilja åt vilken tanke, vilken handling eller i vilken situation lärandet sker. Skolan ses ofta som en icke autentisk miljö, vilket innebär att barnen lär sig kunskaper som bara går att använda inom skolan. I klassrummet sker ofta uppgifter som barnen ska lösa och det är lätt att de misstolkas då uppgifterna bara är relaterade till skolan och det finns ingen koppling till verksamheterna utanför. Det gäller att få barnen medvetna om hur man överför kunskaperna till situationer utanför skolans verksamhet. Skolan har fått mycket kritik på grund av detta. Att kunna skapa intellektuella och fysiska verktyg är centralt i det sociokulturella perspektivet gällande lärande. Lärandet sker genom tillägnande av vad man kan kalla kulturella redskap, det vill säga kulturellt utvecklade begrepp och artefakter som individen möter och använder i sin vardag. Genom att vi skapar modeller kan vi strukturera och lösa problem och agera med andra i sociala sammanhang. Artefakterna blir integrerade med våra handlingar, vi använder dem ständigt. Det är genom kommunikation och interaktion som vi naturligt lär oss. Det sociokulturella perspektivet bygger mycket på Vygotskijs tankar.

3.2.1 Vygotskij

Jerlang m.fl. (1999) säger att Vygotskijs tankar väl stämmer överens med det sociokulturella perspektivet, samspelet mellan individen och den sociokulturella omgivningen är grundläggande. Lev Vygotskij föddes 1896 i Gomel i närheten av Minsk i Vitryssland, han var intresserad av litteratur och studerade vid universitetet i Moskva. På www.socialisten.nu beskrivs Vygotskijs liv. Efter att Vygotskij hade studerat vid universitetet arbetade han som lärare i sin hemstad samtidigt som han var flitigt med att skriva mängder av artiklar, anordnade studiecirkel och var en omtyckt föreläsare. Han var en verksam pedagog och psykolog från åren före revolutionen fram till sin död 1934. Hans teorier inom pedagogiken hölls länge inom Ryssland men under det senaste årtiondet har de spridits över hela världen. Strax innan sin död presenterade Vygotskij några av sina mest betydelsefulla teorier som handlar om barns utvecklingszoner, d.v.s. vad ett barn kan lära sig vid en viss tidpunkt och hur långt barnet kan komma med hjälp av någon annan.

3.2.2 Pedagogik enligt Vygotskij

Jerlang m.fl. (1999) skriver att Vygotskijs pedagogiska teorier handlar mycket om förhållandet mellan vårt medvetande och den omgivande miljön. Vygotskij utgick mycket från det psykologiska medvetandet. Det mest grundläggande för utvecklingen enligt honom är de psykiska funktionerna, såsom problemlösning och minne m.m. Dessa utvecklas genom människans sociala funktion där vi skapar nya aktiviteter och görs sedan till erfarenheter. Får barn i tidig ålder lösa problem tillsammans med andra, kan de senare lösa andra problem själva genom sitt eget tänkande med hjälp av de erfarenheter de erövat tidigare. Det sociala samspelet har stor betydelse i undervisningen. Vygotskij menar att all undervisning är beroende av verkligheten som finns omkring oss tillsammans med de erfarenheter vi har. Det är när vi tolkar alla intryck och upplevelser som lärande sker. Med dessa tankar menar Vygotskij att barnens egna erfarenheter är väldigt betydelsefulla i undervisningen, det gäller att koppla samman de nya kunskaperna med de erfarenheter som barnen redan vet och göra dem personliga.

Doverborg, Pramling och Qvarsell (1987) hävdar att det är viktigt att se barns olikheter som en tillgång i undervisningen och nyare forskning visar på vikten av fokus på de olika tankegångar som finns i gruppen. Barn bygger upp sina egna strukturer och tankesätt utifrån de erfarenheter de har, vilket innebär att det finns lika många olika sätt att tänka som det finns barn i en grupp. Vi kan inte förmedla förståelse, utan den skapas av barnet själv. Mycket av detta tas upp i våra läroplaner, där barnens erfarenheter och intressen står i centrum och bl.a. nyfikenheten och lusten att lära ska styra verksamheten. Barnens tankar och idéer skall tas tillvara för att skapa mångfald i lärandet.

3.3 Kroppens motorik, sinnen och skapande aktiviteter

Som vi tidigare hänvisat till säger Kullberg (2006) att vi har flera språk som vi använder oss av när vi kommunicerar och dessa bör få utrymme i lärandesituationer. Kullberg hävdar även att våra sinnen är ett språk. Vår hjärna består av två hjärnhalvor och dessa har olika funktioner. Vår högra halva består av det gestaltande med kroppsspråk, musik, rytm, bild, färgmönster och känslor. Den vänstra hjärnhalvan har i uppgift att ta hand om det logiska tänkandet såsom matematik, analys och detaljer. Genom att använda båda hjärnhalvorna i lärandet kan kunskapen bildas till ett meningsfullt sammanhang.

Forsberg-Ahlcrona (1991) anser att barn är kreativa. Dock menar hon att deras kreativitet ofta hämmas av rutiner, invanda mönster och regler som sällan ifrågasätts och som kanske rent av är onödiga. När vuxna är förebilder och inspirationskällor till barnens skapande, så utvecklas det. Om vuxna dock inte har syftet att fortsätta värna om och utveckla den kreativitet och skapandelust barn har, så bildas där ett vakuum där barnen skapar utifrån andra förebilder som TV, serier, media m.m. Forsberg-Ahlcrona ger exempel på positiva effekter av skapande aktiviteter och erfarenheter:

- Ökar barnets självförtroende och insikt om egen förmåga
- Bidrar till att träna barnets sinnen
- Övar barnets iakttagelse- och inlevelseförmåga
- Tränar motoriska färdigheter
- Ger faktakunskaper i spontant uppkomna situationer (s. 40)

3.3.1 Motorik

Ericsson (2005) beskriver motorik som vår rörelseförmåga och vårt rörelsemönster. Motorikbegreppet omfattar flera delar av hjärnan på olika nivåer. Dessa tillsammans bildar vår rörelsekapacitet. Dessen (1990) skiljer mellan grov- och finmotorik. Grovmotorik är de grundläggande färdigheterna såsom krypa, gå, springa, klättra, rulla m.m. där de större muskelgrupperna är inblandade. Finmotorik avser ögonens, talorganens och händernas arbete, och dessa rörelser är mindre och svårare att utföra. Grov- och finmotorik utvecklas parallellt då det är många aktiviteter som kräver koordination av båda sorterna. Motorik kan delas in i olika grupper enligt Kiphard (beskrivet av Ericsson 2005:21) och här beskrivs ett urval:

- Koordination innebär att rörelsemönstret är automatiserat och sker utan någon eftertanke. Om barnet måste stanna upp i en rörelse och tänka på hur rörelsen ska utföras blir rörelsen långsam och okoordinerad. Om uppmärksamheten riktas mot rörelsen finns det risk att koncentrationsförmågan påverkas negativt.
- Vår rörelseprecision syftar till styrningen av våra rörelser som är beroende av samspel med det sensomotoriska och är rumsliga.
- Kombinationsmotorisk förmåga innebär att kunna utföra olika rörelser med olika kroppsdelar samtidigt.
- Balansförmåga avser att kunna ha kroppslig jämvikt och är beroende av det sensomotoriska samspelet.
- Anpassningsmotorik syftar till att kunna anpassa rörelseaktiviteter såsom öga-handkoordination och öga-fotkoordination.
- Med reaktionsförmåga menas tiden då stimuli ges till det första tecknet på rörelse.

3.3.1.1 Motorik och lärande

Mellberg (1993) betonar vikten av att ta tillvara på barnets naturliga språk. ”Kroppen är barnets instrument att söka kunskap om sig själv och sin plats i omgivningen. Barnets erfarenhet avspeglas ofta i dess kroppsspråk. Barnets motoriska erfarenheter speglas inte bara i kroppens rörelser utan i hela dess väsen” (s. 9).

Ericsson (2005) menar att vår självkänsla utvecklas i samspel med omvärlden. Barnets egen kroppskänedom och de möjligheter att använda kroppen utgör stor betydelse för självkänslan. Studier visar att barn med motoriska svårigheter ofta har dålig självkänsla och blir då mindre aktiva än andra barn. Det finns dock risk att det skapas en ond cirkel där de motoriska svårigheterna leder till att barnet rör sig mindre och därigenom ökar de motoriska problemen, vilket leder vidare till dålig självkänsla och dålig social gemenskap. Den motoriska utvecklingen är en livslång process och har betydelse för vårt välbefinnande, vår koncentration, vårt lärande och för den sociala gemenskapen med andra. Dessen (1990) hävdar att förmågan att röra sig vidgar barnets möjligheter att utforska och skaffa sig nya erfarenheter. Barnet ställs inför problem när de rör sig och på så sätt utvecklas det kognitiva tänkandet. Hon talar vidare om att den motoriska utvecklingen sker i flera steg som hör tätt ihop med det tidigare steget. Barnet utvecklas i olika takt och det är viktigt att inget steg i utvecklingen hoppas över. Enligt Vygotskij (1995) är det viktigt att skilja mellan barnets reella och potentiella utvecklingsnivå. Han förklarar detta med vad barnet kan klara av på egen hand jämfört med vad barnet kan uppnå med hjälp av någon som handleder eller styr. Lärande är en förutsättning för att utveckling ska kunna ske samtidigt som lärandet skyndar på utvecklingen.

3.3.2 Bunkefloprojektet

Författarna beskriver Bunkefloprojektet (www.bunkeflomodellen.com) som ett forskningsprojekt som startades 1999 på Ängslättsskolan i Bunkeflostrand utanför Malmö. Det är ett samarbetsprojekt mellan skola, föräldrar, idrottsföreningar, Universitetssjukhuset i Malmö och Malmö Högskola. Projektet går ut på att låta barn i skolåldern ha daglig fysisk aktivitet på schemat för att öka hälsan hos barnen. Ingegerd Ericsson från Malmö Högskola har studerat den fysiska aktivitetens betydelse för motorisk utveckling, barns koncentrationsförmåga och deras skolprestationer med hjälp av Bunkefloprojektet. Studien visar ett tydligt samband mellan ökad fysisk aktivitet och koncentrationsförmåga. Ericsson (2003) hävdar genom sin studie att Bunkefloprojektet har positiva effekter på prestationen i matematik och svenska, särskilt när det gäller taluppfattning, tankefärdigheter, rumsuppfattning och skriv- och läsförmåga. Efter ett års medverkan i Bunkefloprojektet kunde Ericsson se att de barn som var med i interventionsgruppen hade en bättre grovmotorisk förmåga jämfört med barnen i referensgruppen. Hon anser efter denna undersökning att barn med koncentrationssvårigheter borde få tillgång till extra motorisk träning i skolan för att åtgärda dem och lättare kunna koncentrera sig och lära in kunskaperna bättre.

3.3.3 Våra sinnen

Ericsson (2005) menar att våra sinnesorgan påverkar och påverkas av den motoriska utvecklingen. Perception, d.v.s. tolkning, är nödvändigt i utforskandet av omvärlden och det är en grundläggande funktion då vi uppfattar det som är kring oss. Sinnesintrycken bearbetas i hjärnan och fungerar som en erfarenhetsbank. Enligt Dessen (1990) är det sensomotoriska samspelet väldigt viktigt i lärandet. Alla rörelser börjar med att hjärnan tar intryck från våra olika sinnen och därefter utförs en handling. Denna utveckling sker som mest då barnet är 2-6 år. Dessen talar vidare om att det första sinnet som utvecklas är känselsinnet, det taktila sinnet. Barnet kan känna smärta, beröring och välbefinnande och det sker redan i moderns mage. Hörselsinnet, det auditiva sinnet, hjälper oss att lokalisera och identifiera ljud och kan vara till stor hjälp för blinda då de ska lokalisera sig. Hörselsinnet samarbetar med vårt balansorgan och med vår syn. Med vårt synsinne, det visuella sinnet, uppfattar vi hur saker och ting ser ut. Genom detta sinne kan vi uppfatta storlek, form och färg, det hjälper oss att känna igen människor och saker. Vårt känselsinne, det kinestetiska sinnet, informerar oss om vilken kraft, hastighet och i vilken riktning vi ska använda oss av i en rörelse.

3.3.3.1 Sinnenas betydelse för lärande

Dessen (1990) poängterar betydelsen av att använda sig av de olika sinnen i lärande då vi behöver se till hela människan. Ericsson (2005) hävdar att lärandet inom skolan kräver att barnen kan

uppfatta sinnesintryck. Det blir särskilt tydligt i läs- och skrivinläringen. Form-, riktning- och rumsuppfattning är viktiga förkunskaper som barnet behöver ha med sig, dessa kunskaper kräver en bra kroppsopfattning. Redan från födseln är kroppen en viktig del i den intellektuella utvecklingen. Det är inte bara i vår hjärna som lärandet sker utan det sker i hela kroppen. Våra sinnen hjälper hjärnan att samla information från vår omgivning och genom muskelrörelser byggs fysiska och intellektuella färdigheter upp. Även Hannaford (1995) är av åsikten att man med fördel kan använda kroppen i lärandet. Det lilla spädbarnet lär sig om omvärlden genom att föra saker till munnen, inte för att äta dem utan för att känna och smaka och därigenom få kunskap om vad saken är. Beröring har en stor betydelse för lärandet, t.ex. om barn får en vänlig klapp på axeln medan de läser förknippar hjärnan beröringen med läsningen och det blir till en positiv upplevelse. Hannaford menar vidare att erfarenheter och sinnesförmågor är grundläggande för lärande. Ord kan bara få en mening om det blir till en bild inne i vårt huvud. Det kan lätt uppstå missförstånd och missförståelse i en lärandesituation där bara ord används om barnet inte får upp någon bild i huvudet. Får barnen uppleva en lärandesituation där sinnen, känslor och rörelser är inblandade blir det till deras egen erfarenhet då de får känna, lukta, höra smaka eller se det som ska bli till kunskap. Orden har också en viktig betydelse då de hjälper oss att organisera våra tankar kring det vi upplever.

3.3.4 Musik, rytmik och lärande

Wiklund (2001) hävdar att musiken har en stor plats i vårt samhälle, det är en del av vår kultur och historia. Musiken ger oss en möjlighet att känna och uppleva någonting, antingen själv eller tillsammans med andra. Redan det ofödda barnet kan höra ljud och musik är något som följer oss under hela livet. Enligt Uddholm (1993) har alla människor en oändlig musikalisk förmåga. Han menar att ”musik är ett flöde och musikalitet är att flöda” (s. 23), och detta är centrala begrepp i hans syn på musik.

Om vi beskriver musiken som ett flöde säger vi samtidigt att den rör sig i tiden. Rörelsens hastighet känner vi i rörelsens ”puls”. All rörelse förutsätter förändring. /---/ Ljudet blir meningsfullt först när det står i relation till ett annat ljud eller till tystnad. /---/ Musikalitet är förmågan att uppleva förändringar som ett flöde. I en melodi upplever vi inte tonerna en och en utan i ett sammanhang... (s. 23)

Enligt Uddholm (1993) har alla människor förmågan att flöda, och därmed är alla musikaliska. Han menar dock att vår musikalitet kan hämmas av olika faktorer, och därför är det viktigt, att alla utifrån sina egna erfarenheter och behov, ska tillåtas att musicera på sitt sätt. Musik är starkt förknippat med sinnesstämningar och Uddholm framhåller att när vi upplever musik, så upplever vi det som känslor. Han menar att musik är känslor. Detsamma uttrycker Bjørkvold (2005) som tycker att musik kan kallas för känslans språk. Barn sjunger mycket och ofta kan sången ta över när de inte kan uttrycka något med ord.

Jederlund (2002) skriver om utvecklingen av hans arbete kring barns musikaliska utveckling i relation till barns språkutveckling och lärande. Han menar att musiken kan vara ett redskap i barns språkliga utveckling, barn kan utveckla både sitt språk och sitt ordförråd genom sång. Jederlund skriver om det lustfyllda lärandet, och han menar att eftersom språket är en vital del i barns utveckling så är det viktigt att ta vara på lusten att lära. Dock menar han att i skolan har musik blivit en produkt, ett ämne som kan ses som ”belöning”, ett roligt ämne som kan vara avbrott i de teoretiska ämnena, istället för att det kan ha personliga och sociala avseenden, och som hjälp i lärandet. Han skriver att

När skolan istället tar fasta på den som språk, känsla, personligt uttryck, röst-ljud-rörelse och social gemenskap finns i musiken rika möjligheter till personligt och socialt lärande och utveckling i en lustfylld form. Detta gäller i lika hög grad för de vuxna som för barnen! (s. 14)

Skolans uppdrag är enligt Lpo 94 att ”främja lärande där individen stimuleras att inhämta

kunskaper. [...] Skapande arbete och lek är väsentliga delar i det aktiva lärandet.” Detta skriver Jederlund (2002) om och ställer sig frågande till om de elever som idag går ut grundskolan som underkända i kärnämnen, kanske hade klarat sig bättre om de hade fått möjlighet att använda sig av fler kunskapsformer och uttrycksätt. Tidigare nämnde vi om att musik och känslor hör ihop och Jederlund citerar Nils Lindgren, ”Skrammel-Nisse” som säger att ”Musik har med lust att göra, och att känna lust är utvecklande” (s. 28). Detta menar Jederlund kan bidra till högre närvarokvalitet och större engagemang. Den kunskap vi har grundar sig i erfarenheter och upplevelser och kunskapen blir mer bekant och varaktig ju mer djupgående och entusiasmerande upplevelserna är.

Anne-Marie Engelholm (070911) anser att barn får uppleva tid, rum, kraft, form, och färdigheter som motorik, koordination, rytm och samarbete genom rytmik. De får även använda sig av sina sinnen och möjlighet att uttrycka sig på ett fritt sätt. Gränserna mellan sång, rytmik, dans, tal, drama och spel är flytande, ofta vävs dessa samman när man arbetar med musik. Rytmik har stor betydelse för människan enligt Uddholm (1993), eftersom den kan hjälpa oss att befästa och förstå, genom att känna med kroppen. Det är ett sätt att t.ex. tillsammans med andra försöka lösa problem, uttrycka sina tankar och känslor, eller skapa musik eller en berättelse. Genom att arbeta på olika sätt med rytmik kan vi stimulera olika barns behov. Uddholm menar också att rytm och melodikänslan stimuleras genom att man sjunger och att det är ”bärande element för talförmåga och läsförståelse” (s. 58). Rim och ramsor är ett lekfullt sätt att arbeta med språket och det tilltalar barn.

3.3.5 Bild i lärandesituationer

Vi har tidigare skrivit om kroppen, sinnen och skapande aktiviteter som naturliga delar av barns vardag. Uddholm (1993) menar att barn uttrycker sig på olika sätt, alla barn uttrycker sig inte bara verbalt, därför är många skapande aktiviteter, däribland bild, viktiga språk, hjälpmedel och redskap för dem. Forsberg-Ahlcrona (1991) vill inte sätta bild och ord som motsättningar, bilden spelar en viktig roll i barns kommunikation och det uttrycksättet kan inte ersättas med ord.

Barnes (1994) skriver att bildskapandet kan användas som ett medel för att barn ska lära sig att tolka och förstå erfarenheter och upplevelser. De kan få en tydligare bild av sin omvärld där delarna sätts ihop till en helhet och genom bildskapandet får barnet en chans att tolka och ge uttryck på sitt individuella sätt. Bilden avspeglar en personlig mognad och medvetenhet för omvärlden. Att få uttrycka sig med hjälp av bilder är en stor fördel för utvecklingen, det finns inget rätt eller fel. Bild är dock inte bara att ge utlopp för olika sorters känslor, det innefattar även en mängd olika aktiviteter: barnet får handskas med problemlösning, ta olika beslut och lära sig urskilja olika färger och material o.s.v. Barnes ger exempel på att låta barnen göra en klasstidning där man låter skrivna artiklar varvas med bilder och serier. Att låta fantasin få flöda fritt i bildskapandet är en förutsättning för att nå ny kunskap menar han. Det kan också påverka andra lärandesituationer, t.ex. det kreativa skrivandet och matematisk problemlösning. Genom att få använda sin fantasi bildas ny kunskap, i enlighet med Vygotskijs tankar. Att låta barnen få leta efter geometriska former i tidningar och fotografier kan vara ett sätt att integrera bild och matematik. Här utvecklas förmågan att skilja mellan former och det påverkar även utvecklingen i deras visuella minne.

Uddholm (1993) anser att bild kan vävas samman och kombineras med många andra ämnen, t.ex. dans, sång, musik, rytmik, berättande och gestaltning. Bilden kan vara en inspirationskälla när man arbetar med andra skapande aktiviteter.

Bilden påstås säga mer än tusen ord, och det är kanske riktigt. Men ett enda ord kan också ge bilden en helt ny betydelse. Genom att kombinera språk kan vi variera och nyansera dem på ännu fler sätt. Eftersom vart och ett av dessa språk kan varieras i oändlighet har vi ingen anledning att känna oss begränsade (s. 65).

3.3.6 Drama och teater i lärandesituationer

Enligt Vygotskij (1995) finns det inte någon motsättning mellan fantasi och verklighet. Vi förhåller oss till ett verkligt rum, men samtidigt kan vi med hjälp av fantasin skapa nya mentala rum och platser, rummet är alltid föränderligt. Han menar att man kan föreställa sig miljöer och situationer som man inte upplevt genom att kombinera erfarenheter man redan har. För att gestalta måste vi konkretisera fantasin. Forsberg-Ahlcrona (1991) håller gärna samman lek, drama och teater, eftersom det är aktiviteter där man antar olika roller. Drama beskriver hon som t.ex. utklädningslekar, sagodramatiseringar, berättelser m.m., barnen upplever något, de övar sig i att ta olika roller. Teater ligger inte långt ifrån drama, hon beskriver det som att vilja förmedla något och att man behöver en publik att kommunicera med. Uddholm (1993) hävdar att barn kan öka sin kroppsuppfattning genom dramatisering. Han markerar några motiv till varför drama är en viktig ingrediens i verksamheten:

- Genom att dramatisera situationer kan vi få större förståelse för hur dessa kan upplevas på riktigt, och vi kan förstå våra medmänniskor bättre.
- Rollspel kan göra att en berättelse eller sång upplevs som mer meningsfull, mindre abstrakt.
- Vi kan bredda våra språk och övervinna lite rädsla genom att spela roller. En blyg människa med små rörelser kan genom drama utvidga sitt rörelsemönster och samtidigt övervinna sin blyghet!! Kropp och psyke är intimt sammankopplade. Eller: kropp och psyke är ett – en människa. (s. 60)

Hägglund och Fredin (2001) hävdar att genom att använda drama i undervisningen ges en större frihet och plats åt fantasin, samtidigt som lärande miljöer skapas och sker i samspel med andra. De menar, precis som Uddholm (1993), att barn kan bearbeta upplevelser, trevliga såväl som otrevliga, genom rollekar, och att de på det sättet kan se sin situation från olika perspektiv. Samförstånd, ömsesidighet och turtagande är andra delar som bearbetas inom drama och är viktiga aspekter att arbeta med då det är viktiga regler inom barns lek. Hägglund och Fredin (2001) är av åsikten att drama är ett bra medel för att barnen ska lära sig att framföra någonting inför andra. Här ligger fokus på barnets egna aktiva förmåga att utforska omvärlden och inte att hitta rätt svar på ett problem. De säger vidare att drama kan vara en metod att använda i en ny grupp av barn, då man kan lära känna varandra genom enkla övningar och lekar, som med tiden går att avancera. Beroende på gruppens behov kan man använda olika övningar som t.ex. stärker självkänslan och gruppkänslan. Leken som metod är något som Hägglund och Fredin framhäver som ett sätt att lära känna varandra, eftersom det samtidigt skapas ett lustfyllt lärande. I både Lpfö 98 och Lpo 94 tas det upp att leken har stor betydelse för barns utveckling och aktiva lärande.

3.4 Lek och lärande

Enligt Bjørkvold (2005) använder sig barnet av sin fantasi och hela sin kropp i leken. Barnet får en chans att använda sig av sina medfödda språk såsom kroppen och dess sinnen samt de skapande aktiviteterna. Som vi tidigare har sagt är dessa uttryckssätt naturliga för människan redan från fosterstadiet. Carlgren (1999) menar att det är i samtal med andra människor, exempelvis i leken med andra barn, som barn erövrar kunskap om världen. Leken har alltid haft en central plats i förskolan. I leken kan barnen byta erfarenheter och utveckla kunskaper. I den pedagogiska verksamheten i förskolan förekommer olika sorters lek, fri lek och lärarledd lek, där den fria leken ofta får stor plats. I skolan är den fria leken oftast hänvisad till raster och fritids. Enligt Vygotskij (1995) är leken den viktigaste formen för lärande där barnet utvecklar ett medvetande om världen. När små barn leker försöker de förstå världen, de reflekterar och försöker tolka den, och på så sätt får de kunskap.

Carlgren (1999) tycker att det är viktigt att ge barn möjligheter till att på olika sätt få bearbeta sina skolkunskaper så att de kan integreras med deras vardagserfarenheter. Om barnen ges möjlighet att tillsammans lösa uppgifter kan deras erfarenheter knytas till erfarenheter i skolan genom lekfulla

diskussioner. Tornberg (1993) anser att leken utvecklar hela barnet, såsom självkänsla, grupp-känsla, motorik men även våra sinnen, koncentration, observation och logik. Tornberg säger vidare att det är barnen som ska vara fokuset i undervisningen. Innehållet i skolan ska bygga på barnens erfarenheter. Hon menar att genom lek formas kunskap, och leken har en stor betydelse för att utforma vårt tänkande där barnen kan bearbeta och dela med sig av sina egna tankar. Leken förekommer dock sällan i skolan säger Tornberg. I skolan utgår man oftast från barnens brister, utifrån tester och prov planerar man åtgärdsprogram för hur barnet ska kunna nå kunskapen. Utgår vi från barnens brister blir det svårt att få utrymme för att kunskapen ska nås via lek.

3.5 Reggio Emilias pedagogiska synsätt

Jonstoj och Tolgraven (2001) skriver om Reggio Emilia, en liten stad i Italien där den kommunala förskolan har byggt upp ett speciellt sätt att arbeta, inte en egen metod, mer ett sätt att tänka om barn och lärande. Det centrala hos dem är det enskilda barnet. En grundtanke i deras synsätt är människans medfödda önskan till kommunikation. Tanken är att man utvecklas i dialog med andra. Deras praktiska pedagogiska arbete utgår från barnen, viljan att undersöka och förstå sin omvärld med många olika uttrycksätt och med alla sina sinnen. Deras kunskapssyn är att fakta och fantasi hör ihop. De vill inte skilja huvudet från kroppen, d.v.s. att de kopplar ihop kunskap med det kroppsliga och sinnliga.

Jonstoj och Tolgraven (2001) skriver vidare att de inom Reggio Emilia ständigt har en dialog om pedagogik, barn och lärande för att föra verksamheten framåt och för att reflektera över sitt arbetssätt. I dialogen finns inte bara pedagogerna, utan även föräldrar, politiker, forskare och andra samhällsmedborgare. Alla personer kring barnet är viktiga i lärandet. Ett underlag i deras verksamhet är projektarbeten där de utgår från vardagsproblem som barnen visar intresse för, och så föds en idé till ett nytt projektarbete. I dessa projektarbeten arbetar de mycket med dokumentation i form av foto, ljudupptagningar, filmer o.s.v. som ligger till grund för dialogen och reflektionen.

Loris Malaguzzi (1920-1994) grundade det pedagogiska synsättet i Reggio Emilia. Han skrev en talande dikt om synen på barnen.

Ett barn är gjort av hundra

Barnet har hundra språk, hundra händer, hundra tankar, hundra sätt att tänka, att leka och att tala på. Hundra alltid hundra sätt att lyssna, att förundras, att tycka om. Hundra lustar, att sjunga och förstå. Hundra världar att uppfinna, hundra världar att drömma fram.

Ett barn har hundra språk (och därtill hundra hundra hundra) men berövas nittionio. Skolan och kulturen skiljer huvudet från kroppen.

Man ber barn: att tänka utan händer, att handla utan huvud, att lyssna men inte tala, att begripa utan glädjen i att hänföras och överraskas annat än till påsk och jul.

Man ber dem: att bara upptäcka den värld som redan finns och av alla hundra berövar man dem nittionio.

Man säger dem: att leken och arbetet, det verkliga och det inbillade, vetenskapen och fantasin, himlen och jorden, förnuftet och drömmarna är företeelser som inte hänger ihop.

Man säger dem att det inte finns hundra. Men barnet säger: tvärtom, det är hundra som finns.

(Jonstoj & Tolgraven 2001:53)

3.6 Pedagogens roll

Uddholm (1993) citerar Leo Buscaglia om en beskrivning av ordet pedagog: ”Om vi tittar på ordet educator (lärare, pedagog) ser vi att det kommer från det latinska educare, vilket betyder att leda, att visa vägen” (s. 41). Uddholm tycker att ordet vägvisare är det ord som främst beskriver pedagoger. Han menar att vi först och främst är människa, och eftersom varje människa är unik så finns det ingen exakt roll att ta på sig som pedagog. I Lpo 94 står det under rubriken *Skolans uppdrag* att

Eleverna skall få uppleva olika uttryck för kunskaper. De skall få pröva och utveckla olika uttrycksformer och uppleva känslor och stämningar. Drama, rytmik, dans, musicerande och skapande i bild, text och form skall vara inslag i skolans verksamhet. En harmonisk utveckling och bildningsgång omfattar möjligheter att pröva, utforska, tillägna sig och gestalta olika kunskaper och erfarenheter.

”När en människa utmanar sin rädsla öppnar sig nya möjligheter i livet” (Uddholm 1993:43). Vi måste våga vara förebilder och kunna visa på flera alternativa vägar, och inte tveka på vår egen förmåga. Vi ska som pedagoger uppmuntra till att våga pröva nya uttryckssätt, och där behöver vi vara förebilder och vägvisare.

Steinberg (1994) hävdar att kunskapen är universell men lärandet är individuellt. Pedagogen måste vara beredd att använda olika undervisningssätt för att nå alla barn. Han menar vidare att för att nå alla barn gäller det att variera undervisningen. Learning by doing är något som borde vara en huvudingrediens i undervisningen, där barnen får pröva olika praktiska metoder för att nå kunskap. Steinberg menar att man kan använda olika rörelseaktiviteter då matematik ska läras, eller bilda ”kroppsmolekyler” (s. 113) i naturkunskapen, för att visa på kemiska processer.

Tornberg (1993) är av åsikten att barnet har grundläggande förmågor och behov som vi pedagoger måste ta tillvara, vi måste se till hela barnet. Barn upplever sin omvärld med hjälp av sina sinnen och känslor. Hon menar att det gäller som pedagog att bejaka, uppmuntra och använda sig av det. Genom intryck bearbetas och utvecklas våra tankar vilket leder till kunskap. Det gäller att låta barnet få känna att dess erfarenheter och förmågor är betydelsefulla och har ett värde. Det kan ske genom att pedagogen ställer öppna frågor så barnen får tänka och använda sina erfarenheter. ”Barnens egna tankar och deras kreativa förmåga att uttrycka och bearbeta dem verbalt, i bilder, i texter och modeller, är det mest värdefulla och meningsfulla i skolan” (s. 99).

3.7 Förskola vs. skola

Pramling, Klerfelt och Williams Graneld (1995) beskriver att förskola och skola har haft olika traditioner vad det gäller målen med verksamheten, men att de under de senaste decennierna har kommit varandra närmare. Den syn som råder inom dessa två verksamheter är att lärandet ses som en aktiv process där barnet är medkonstruktör. Lärandet är beroende på samspelet med andra och egna erfarenheter. Pramling m.fl. menar att den kunskapssyn som ska styra både förskolans och skolans pedagogiska verksamhet ska ge barnen förutsättningar att utveckla deras erfarenhetsvärld. Det är viktigt att låta barnen bli medvetna om hur de lär sig. De ska bli utmanade och få motivation till att vilja skaffa sig kunskap. Det är inte bara skolans ansvar utan även förskolan har samma ansvar att utmana barnen. Grunden till nyfikenhet och viljan att lära sig läggs redan i de tidiga åldrarna. Barnets lärande bör ses i ett helhetsperspektiv där både förskolan och skolan lägger grunden.

Dahlberg och Lenz Taguchi (som refereras i Lindqvist 2002) har gjort en jämförelse mellan förskola och skola. De menar att dessa två verksamheter skiljer sig åt på några väsentliga punkter. Skolan lägger fokus på att återskapa den kultur och kunskap som råder just nu och som är viktig för vårt samhälle. Lpo 94 är väldigt ämnesfokuserad där det är de vuxna som styr. Inom skolans ramar är det ofta förmedlingspedagogiken som styr. Förskolan lägger vikten på barnets naturliga utveckling. Förskolan ska präglas av en helhetssyn där barnet är en kultur- och kunskapsåterskapare. Pramling (Pramling m.fl. 1995) utförde en intervjuundersökning med barn, då de precis börjat skolan, angående skillnader mellan förskola och skola. Barnen upplevde i förskolan att de var mer fria och fick leka mer både inne och ute. I skolan får de bara leka på rasterna, och då är det utomhus. Lek på lektionerna förekommer aldrig, där arbetar man, inte leker. Lärandet ses som ett arbete där leken inte kan ingå. I skolan är det pedagogen som bestämmer och man måste sitta tyst och räcka upp handen. De skillnader som barnen i denna intervjustudie upplever gällande lärande i förskolan och

skolan, är att i skolan sitter man still när man lär sig. I förskolan fick man röra sig mer fritt och leka in kunskapen. Pramling menar att det kan bli svårt för barnen att bara sitta still och ta in information och sedan konstruera det till sin egen kunskap. Barnen behöver få reflektera och samspeka med andra för att nå till kunskapen.

Jederlund (2002) ställer sig frågande till om skolan är meningsfull för eleverna om man skiljer på det teoretiska och det praktiska, på tanke och handling. Bjørkvold (2005) har ställt dessa två sidor mot varandra, barnkultur och skolkultur, där det har gått från en helhet till något ämnesindelad, från något där man får ge de svar som man vill till att man ska ge de svar som förväntas av en. Här är ett utdrag från hans lista (s. 117-118):

BARNKULTUR	SKOLKULTUR
Kontext	Text
Lek	Studium
Den lekande människan	Den lydiga människan
Muntlig	Skriftlig
Vara i	Läsa om
Testa egna gränser	Respektera andras gränser
Jag kan redan	Du kan ännu inte
Känsla av odödlighet	Känsla av otillräcklighet
Musisk	Logisk
Carpe Diem! Fånga dagen!	Vänta tills du blir stor!
Kreativitet	Reproduktion
Fantasi	Förnuft
Spontan	Disciplinerad
Vetenskapande	Vetenskaplig
Humor	Allvar
Sinnlig	Abstrakt
Jag lär mig när jag rör mig!	Gymnastik
Gränsöverskridande	Gränsdefinierande

Bjørkvold (2005) ser det som en kulturkrock. Krocken sker mellan skolkulturens begrepp som är byggda på värderingar och barnkulturens rättesnören och värderingar som formar och bevarar en kultur som fortfarande är oskolad. Övergången är inte helt plötslig, utan första året/åren i skolan kan upplevas som något stort hos barnen, de kan känna stolthet och förtjusning över att vara i skolan och att verkligen få lära sig saker som de äldre får. Mycket händer de första åren. Det Bjørkvold ställer sig frågande till är om den första glädjen i skolan håller i sig, lusten att lära, eller om det är något som efterhand dalar och bleknar till något tjatigt och tråkigt. Han förklarar det så här:

Det handlar om ett paradigmskifte. Det självständiga lekande förskolebarnet styrs fortfarande av sitt inre musiska imperativ som vi känner det från öppningen i Ibsens *Catalina*: "Jeg må! Jeg må; så byder meg en stemme i sjelens dyp – og jeg vill følge den!" Men sedan är det plötsligt skolans yttre pedagogiska imperativ som gäller för eleven: "Du må!, Du må; så byder deg en stemme fra utdanningsministerens munn – og du må følge den!" Den självständiga kunskapsprocessen splittras sönder när barnet förlorar styrning och kontroll över sin tillvaro. Påfrestningarna hotar identiteten med oräkneliga följd. En av dem är att lärandet tar skada; för att inhämta kunskap måste individen känna sig fri (s. 119).

Bjørkvold (2005) poängterar också att detta kan skilja från land till land, men att det ändå handlar om två kulturliga modeller som faktiskt är olika i grunden och som krockar när barn börjar skolan.

3.8 Styrdokumentet om skapande aktiviteter, motorik och sinnen

Vid planering av det pedagogiska arbetet bör pedagogerna känna till vad styrdokumentet säger om kroppens motorik, sinnen och skapande aktiviteter i förskolan och skolan. I vår studie har vi vänt oss till personal från båda dessa verksamheter och har därför läst in oss på både *Läroplanen för förskolan – Lpfö 98* och *Läroplanen för det obligatoriska skolväsendet, förskoleklassen och*

fritidshemmet – Lpo 94, när det gäller vårt ämnesval. Här sammanfattar vi kort väsentliga delar från läroplanerna. Längre citerade utdrag ur styrdokumentet finns som bilaga 1.

I Lpfö 98 står det att förskolan ska lägga en grund till ett livslångt lärande och att verksamheten ska vara anpassad till alla som deltar. Barns nyfikenhet och intressen ska uppmuntras och vara som utgångspunkt i verksamheten. Skapande aktiviteter ska fungera som kommunikationsmedel och ska utgöra både innehåll och metod i förskolan och en hjälp för barns utveckling och lärande. Förskolans strävan är också att barnen ska få leka och lära samt utveckla motoriken, koordinationsförmågan och kroppsuppfattningen och förstå att hälsan är viktig.

Alla inom förskolan ska arbeta för en positiv miljö som ska vara utvecklande för lek och lärande samt vara till hjälp för de barn som är i behov av extra stöd. De ska ta vara på barns vetgirighet och lust att lära och uppbygga barnens självkänsla.

I Lpo 94 står det att undervisningen ska vara anpassad till alla elever oavsett förutsättningar och behov. Det nämns att skapande aktiviteter och lek ska utgöra väsentliga delar i ett aktivt lärande. Skolan har som uppgift att uppmärksamma både det teoretiska, praktiska, sinnliga och estetiska i undervisningen och de skapande ämnena ska vara inslag i verksamheten. Skolans mål är att eleverna ska utveckla nyfikenhet, lust att lära samt ett eget sätt att lära. Skolan har ansvar för att eleverna ska utveckla och använda så många olika uttrycksformer som möjligt efter genomgången grundskola.

Under rubriken *Övergång och samverkan* står det att samarbetet mellan förskoleklass, skola och fritidshem är väsentligt för att varje barn ska få mångsidig utveckling och lärande. De ska också sträva efter att ha ett samarbete med förskolan som stöd för elevers utveckling och lärande i ett långsiktigt perspektiv.

4. Syfte och frågeställningar

Vårt syfte med den här studien är att jämföra och beskriva vad och hur pedagoger i förskola och skola tänker kring och arbetar med kroppens motorik, sinnen och skapande aktiviteter i lärandesituationer samt se vad modern forskning säger om detta.

Vi vill ha svar på följande frågeställningar:

- Hur ser pedagoger från förskola och skola på arbetet med och användandet av kroppens motorik, sinnen och skapande aktiviteter i lärande?
- Vilka likheter och skillnader finns det bland pedagoger vad gäller tankar kring detta?

5. Metod

5.1 Val av forskningsmetod

I vår undersökning har vi gjort intervjuer med pedagoger i förskolan och skolan. Till en början hade vi dock funderingar på att göra vår undersökning med hjälp av enkäter, för att få ett större urval och en bredare grund att bygga undersökningen på. Vid en närmare eftertanke kom vi fram till att enkätsvaren skulle bli svåra att analysera eftersom vi inte har någon inblick i ansiktsuttryck och rörelser eller skulle ha någon möjlighet att ställa följdfrågor. Det kan vara svårt för respondenten att tolka frågorna rätt då de kan vara något som är oklart. Vi hade även en tanke att göra observationer i verksamheterna för att bilda oss en tydligare uppfattning om hur pedagogerna arbetar i vardagen. Ejvegård (1996) säger att några nackdelar med att utföra observationer kan vara att närvaron av oss som observatörer kan påverka pedagogens sätt att vara. Pedagogerna är medvetna om att han/hon blir observerad och kan därför ha svårt att vara naturlig i sin undervisningsroll. Det kan också vara svårt att skriva en objektiv beskrivning i sin observation, det är lätt att lägga in egna värderingar av vad man ser och tolka det subjektivt. Ejvegård skriver vidare att observationer är väldigt tidskrävande och det är bra att inte bara förlita sig på sina observationer utan även använda andra källor som t.ex. enkäter och intervjuer.

Då vi har en tidsbegränsning för det här arbetet valde vi att utföra intervjuer för att få svar på våra frågor. I intervjuerna använder vi oss av en kvalitativ forskningsintervju som är halvstrukturerad. Kvale (1997) beskriver att samtalet inom denna intervjuteknik varken blir öppet eller strängt strukturerat. Frågorna är formulerade i förväg och följer en viss ordning. Den kvalitativa forskningsintervjun försöker förstå och beskriva innebörden av vad den intervjuade menar, vilket vi tycker passar vårt syfte med undersökningen då vi vill veta hur pedagogerna tycker och tänker kring skapande aktiviteter i undervisningen. Fokuset ligger på ett visst tema i respondentens livsvärld, i vårt fall om hur pedagogerna använder sig av kroppen och skapande aktiviteter i undervisningen. Fördelen med att använda en halvstrukturerad forskningsintervju är att man kan ställa följdfrågor, vara uppmärksam på kroppsspråket och tonfall och kunna föra en dialog med respondenten. Det blir lättare att bearbeta svaren från de olika intervjuerna då frågorna är ställda i en bestämd ordning.

5.2 Materialinsamlingsmetoder

För att samla in material till vårt arbete har vi använt oss av relevant litteratur och tidigare forskning vad gäller vårt ämnesområde, samt intervjuer. För att få inspiration och en förståelse hur ett examensarbete är upplagt har vi läst igenom gamla examensarbeten. Den litteratur som vi har läst in oss på behandlar de olika skapande ämnena och kroppen som lärandemedel. Då det fanns ganska mycket litteratur gällande vårt ämnesområde har vi fått sovra en del och tagit med det som har varit mest relevant för vår undersökning. Vi har även använt oss av internet för att söka efter relevant forskning. Då vi har sökt på internet har vi varit källkritiska eftersom vem som helst har tillgång att kan skriva på nätet. Vårt intervjumaterial har vi spelat in på mp3-spelare och sedan gjort en skriftlig sammanställning på.

5.3 Avgränsning

I första skedet av vårt arbete satte vi oss ner och försökte komma fram till vad och hur vi ville utföra vår studie. Vi hade olika tankar. Vi ville undersöka om och hur skapande aktiviteter/kroppen används i lärande i förskola och skola genom att använda oss av observationer. Vi hade också tankar

på att utföra några lektionstillfällen för att själva få se om det fungerar att använda sig av kroppen i lärandesituationer men vi insåg att det är ett ganska stort projekt och det gäller att avgränsa sig då tidbristen är en avgörande faktor. Vi valde då att begränsa oss till att göra en jämförelse mellan förskola och skola genom att intervjua pedagoger. Det känner vi själva att vi kan ta lärdom av till vår egen kommande profession som pedagoger.

5.4 Urval

I samråd med vår handledare valde vi att intervjua sex pedagoger i vår undersökning, då det är lättöverskådligt och ger ett bra underlag till vår studie. Intervjuerna är fördelade på förskola och skola, eftersom det här är en jämförande studie. En ytterligare anledning till att vi valde pedagoger från dessa två verksamheter är att vår utbildning sträcker sig från förskolan och upp till de tidiga åren i skolan. Då vi är fokuserade på vad pedagoger anser om skapande aktiviteter i lärandet har vi inte lagt någon fokus på förskolornas eller skolornas inriktning utan det är pedagogernas tankar som vi vill åt. Vi har använt oss av kontakter på våra olika VFU-områden samt en annan förskola. Vår tanke från början var att få en spridning på respondenter till vår undersökning från olika skolor och förskolor. På grund av tidsbrist och brist på svar från skolor och förskolor utanför våra VFU-områden som vi har e-postat, fick vi dock hålla oss mestadels inom våra VFU-områden.

Fingerade namn på respondenterna:

Annika, 43 år, förskollärare 1-12 år, 22 år i yrket, verksam i förskolan med åldrarna 1-5 år

Janne, 62 år, förskollärare, 20 år i yrket, verksam i förskolan med åldrarna 3-5 år

Malin, 31 år, förskollärare, 6 år i yrket, verksam i förskolan med åldrarna 1-5 år

Katarina, 53 år, lågstadielärare med påbyggnad upp till åk. 5, 32 år i yrket, verksam i skolan med åldrarna 6-7 år

Barbro, 53 år, 1-7 lärare inriktning sv/so, 10 år i yrket, verksam i skolan med åldrarna 9-10 år

Anna, 36 år, 1-7 lärare inriktning ma/no och musik, 12 år i yrket, verksam i skolan med åldrarna 7-9 år

5.5 Genomförande

Vi tog kontakt med våra respondenter via telefon och e-post och frågade dem om de ville delta i vår studie, samt gav dem en kopia på vårt syfte och våra intervjufrågor, för att de skulle få en chans att förbereda sig (se bilaga 2). Vi gav dem några dagars utrymme för att tänka igenom om de var villiga att ställa upp i vår undersökning, en bandad intervju, och när detta lämpligast skulle ske. Vi upplyste respondenterna om att intervjun är anonym, så att deras integritet är skyddad, vilket Stukát (2005) även menar kan förebygga bortfall.

Som vi har beskrivit tidigare, valde vi att göra halvstrukturerade intervjuer, för att få så bra svar som möjligt. Vi försökte vara så neutrala vi kunde under intervjuerna, vilket ibland kunde vara svårt eftersom vi var inlästa på ämnet och ibland förekom det att vi ställde ledande frågor. Det vi i första hand var intresserade av var vad pedagogerna hade för åsikter och tankar kring ämnet och inte vad vi tänkte eller hade kunskap i. Vi utförde intervjuerna enskilt i en miljö som respondenterna själva valde, för att vi i enlighet med Stukát (2005) ville att de skulle känna sig trygga och vara på hemmaplan. Vi bestämde oss för att dela upp intervjuerna mellan oss, så vi gjorde tre var. Stukát menar att det kan vara fördel att vara två intervjuare då man kan upptäcka mer och ha olika fokus under en intervju, å andra sidan kan respondenten känna sig underlägsen, därför valde vi att göra dem en och en. I snitt tog varje intervju 30 minuter. Vi spelade in intervjuerna på mp3-spelare för att

lättare kunna bearbeta svaren. Därefter skrev vi ut intervjuerna ordagrant för att kunna skriva resultat och analysera det.

5.6 Bearbetning av intervjumaterial

Vi kunde i lugn och ro sitta och skriva ner våra intervjuer och tyda svaren, eftersom vi spelade in dem. Vi valde att spela in intervjuerna för att det i efterhand kan vara risk för omtolkning av svaren då man antecknar dem. När vi hade utfört våra intervjuer skrev vi ner svaren för att det skulle bli lättare att kategorisera och analysera dem. Vi var noga med att inte lägga in någon egen bedömning i intervju svaren. Därefter jämförde vi de olika svaren och delade sedan in dem i kategorier. Vi försökte även hitta mönster i svaren. För att kunna göra en slutgiltig sammanställning av resultatet kategoriserade vi svaren från våra respondenter utifrån våra frågeställningar och även utifrån de givna svaren.

5.7 Reliabilitet och validitet

Reliabilitet och validitet är begrepp som i första hand används vid statistiska mätningar för att mäta tillförlitlighet och giltighet, men används idag även vid kvalitativa undersökningar med tolkningar (Stukát 2005).

Ejvegård (1996) beskriver reliabilitet som studiens tillförlitlighet vad gäller brukbarheten av mätinstrumentet, vilket i vårt fall är intervjuerna. För att stärka vår reliabilitet gav vi i förhand våra intervjufrågor till respondenterna, för att sedan innan intervjun höra om det var några oklarheter och om de hade några frågor. Vi tror att detta bidrog till mer uttömmande svar i intervjuerna. Däremot kan det även ha färgat deras svar på ett sådant sätt att de gav de svar de trodde vi ville ha. Under intervjuernas gång märkte vi dock att samtalet flöt på bra och de svarade utifrån sina erfarenheter och åsikter.

Det var viktigt för reliabiliteten att intervjuerna fick ske utifrån samma förutsättningar för att inte påverka respondenterna. Vi var även noga med att ordagrant skriva ner intervjuerna och då vara objektiva. Vi tror dock att våra egna förkunskaper har kommit till hjälp vid analysen. Tack vare att vi spelade in intervjuerna och gjorde ordagranna utskrifter tror vi att vi har fått en större tillförlitlighet i vår studie. Vi tror att det är svårt att få en fullständig tillförlitlighet i intervjuer som grundar sig i människors olika erfarenheter och åsikter. Stukát (2005) menar att även dagsformen, en otrygg miljö och otydliga frågor kan störa och ge brister i reliabiliteten.

Med validitet avses om resultaten ger en uppriktig bild av det som undersökts samt med vårt syfte och frågeställningar (Ejvegård 1996). För att få en tillförlitlig validitet tog vi hjälp av litteratur för att skriva våra intervjufrågor som utgick ifrån vårt syfte och frågeställningar. Dessutom tog vi hjälp av vår handledare för att omformulera och utveckla några frågor. Stukát (2005) menar att för att få så ärliga svar som möjligt är det viktigt att skapa en förtroendefull miljö och situation. Eftersom de pedagoger som blev intervjuade kände till oss och vi lät dem välja tid och plats tror vi att validiteten blev så sanningsenlig som möjligt.

5.8 Generaliserbarhet

Vi är medvetna om att vår undersökning inte är generaliserbar eftersom vi bara gjort intervjuer med tre pedagoger i förskolan och tre pedagoger i skolan, och därför vet vi i enlighet med Stukát (2005) att vi inte kan dra några generella slutsatser eftersom urvalet inte är representativt. Trots detta bör resultatet ge en uppfattning om några pedagogers tankar och åsikter kring användandet av kroppens

motorik, sinnen och skapande aktiviteter i samband med lärande.

5.9 Etiska principer

Stukát (2005) beskriver att det vid en undersökning alltid finns olika etiska dilemman att ta hänsyn till. Ett första steg var att informera respondenterna om syftet med studien och att deras deltagande är frivilligt. Vi tog även hänsyn till respondenternas anonymitet och gav fingerade namn för att de inte ska kunna identifieras. Vi var även noga med att informera dem om att den inspelade informationen endast kommer att användas av oss i ett undersökningssyfte.

Vi kände att det ställdes krav på oss vid genomförande av intervjuerna, angående frågor, tid och plats. Respondenterna får inte känna att frågorna är kränkande eller att de upplevs som provocerande eller sårande. Vi ville att frågorna skulle väcka nyfikenhet och skapa ett större intresse för vårt ämnesval därför var vi noga med arbetet kring våra intervjufrågor tillsammans med vår handledare. Vi var även noga med att tid och plats skulle vara på respondentens villkor.

Innan vi startade våra intervjuer frågade vi om det gick bra att spela in intervjun, och alla gav sitt godkännande. Vid vissa intervjuer fick vi dock en känsla av att pedagogerna inte kände sig helt bekväma när mp3-spelaren sattes på för inspelning, något vi märket på deras sätt att tala. Vår önskan var att intervjun skulle ske på ett lättsamt och samtalsvänligt sätt, vilket vi tror gjorde att de efter hand släppte fokus på inspelningsapparaten. Hade någon givit sitt nekande till att spela in intervjun hade vi naturligtvis tagit hänsyn till detta och istället fört anteckningar.

6. Resultat

Här redovisas resultatet från vår intervjuundersökning utifrån våra frågeställningar, som vi har brutit ner i underrubriker för att göra undersökningens resultat mer lättöversiktligt. Våra frågeställningar är:

- Hur ser pedagoger från förskola och skola på arbetet med och användandet av kroppens motorik, sinnen och skapande aktiviteter i lärande?
- Vilka likheter och skillnader finns det bland pedagoger vad gäller tankar kring detta?

Vi har valt att under första frågeställningen fokusera på pedagogernas utbildning, erfarenheter och deras syn på användandet av praktiskt lärande, där pedagogernas uttryck står i centrum. Därefter går vi tydligare in på likheter och skillnader mellan deras tankar och arbetsätt. I resultatet väljer vi att inte kommentera alla svar för att begränsa oss till de svar som är relevanta för vårt syfte. För att underlätta förståelsen för vems citatet är, har vi valt att skriva ut ett F för pedagog inom förskola och S för pedagog inom skola, och sedan namnet.

6.1 Synen på kroppens motorik, sinnen och skapande aktiviteter i lärande

I vår undersökning har vi sett att samtliga av våra respondenter ser kroppen, sinnen och skapande aktiviteter som något viktigt att utveckla hos barnen i samband med lärande. Däremot har de skiftande grund att stå på när det gäller detta, och det används på olika sätt i arbetet med barnen. De flesta av pedagogerna ger exempel på hur de arbetar på ett praktiskt sätt.

6.1.1 Erfarenheter

Pedagogerna vi har intervjuat har olika utbildningar med sig. Pedagogerna inom förskolan ser sina utbildningar som mer integrerade, där teori och praktik i större utsträckning går hand i hand.

F Malin: Vi hade specifika ämnen som riktade in sig på de områden som rytmik, drama, idrott, musik, de skapande ämnena om man säger så. Det var även bild med i det också. Men sen så är det ju också om man ser mer teoretiskt, så läste vi ju en del böcker just hur barn lär med kroppen och man lär genom alla sinnen och man läste om Reggio Emilia, att barn har hundra språk men berövas nittionio. Alltså hur barn lär in. Ja man läste ju många sådana här pedagogiska teorier som Vygotskij, som också tror mycket på det. /---/ När vi läste en kurs...som hette något...då kunde det vara vissa kurser som var inriktade så att man hade metodik och pedagogik och kanske musik eller rytmik i ett, även om det inte var samma lärare, så det vävdes ju ihop lite på det viset, även om det kunde ha gjort det i mycket större grad.

Pedagogerna inom skolan ser däremot sin utbildning som mer teoretisk där ämnena är uppdelade var för sig, med undantag för en kortare påbyggnadsutbildning och en musikinriktning. De anser sig inte ha en stadig grund att stå på när det gäller hur man arbetar med kroppen.

S Anna: Det teoretiska var en sak och det praktiska en annan. Man kunde inte se någon koppling mellan dem tyvärr. I musikkursen fanns det kopplingar, hur man kunde använda musik som ett medel för lärande och hur det stärker språkutvecklingen.

S Barbro: Det var bara fokus på de teoretiska ämnena. Bildkursen var det enda som var skapande men då fokus på ämnet bild. Inget från min utbildning då det teoretiska och praktiska var åtskilda. Det är väl därför jag inte arbetar med det så mycket kanske.

När det gäller kurser och fortbildning inom detta område har pedagogerna inom förskolan skilda åsikter. Alla tycker att fortbildning är en viktig och utvecklande tillgång i arbetet. Däremot känner

de olika prioritering och stöd från rektor.

F Annika: Ja jag tycker en gång om året i alla fall att man ska få lite nytt, för då blir man ju mer inspirerad och att man faktiskt använder det, än att man kanske bara går vartannat eller vart tredje år, då är det så lätt att man stannar i sitt, ja att man kör sitt race. Men det är faktiskt väldigt bra att få lite fortbildning då och då, få en kick.

F Janne: Nä jag tror inte rektorerna tänker riktigt i de banorna... /---/ Det är mer upp till oss, det vi vill utbilda oss till. Nu hade ju hela förskolan bestämt sig för att vara med i EQ så den utbildningen fick vi ju då. Annars har utbildningarna varit tråkiga... Det är sådana som vi inte själva har bestämt utan det har bestämts... /.../ Nä vi har inte varit med och påverkat över huvudet taget. Jag har varit på utbildningar som har varit helt bortkastade som ingen här på förskolan använder sig av idag. Det är tråkigt är det. Vi läser en bok nu som vi lägger ner jättemycket tid på. /---/ Det är en *jättebra* bok alltså! Som alltid är aktuell för förskolan, den boken, det som står i den. Men det tar mycket mer tid än man får.

F Malin: Ja! Jag är så glad här nu för nu ska vi på en föreläsning om Reggio Emilia och det skulle jag jättegärna vilja lära mig ännu mer om. Jag kände att då kan vi bygga den här nya förskolan med piazza och hela faderullan! Så det är jättekul! Det var ett förslag från rektorn. Det var några andra som var intresserade av det och ville börja jobba med det så frågade de om vi också var det. Så jag sa att ja det är vi, och ringde och anmälde fem personer med en gång.

Hos pedagogerna inom skolan var intresset inte så stort för kurser och fortbildning. Det de däremot kunde tänka sig var mer tid för diskussioner med kollegor angående deras arbetssätt. De känner dock att de har stöd från rektorer om det skulle vilja gå på kurser de har intresse för, så länge de kan motivera varför och sedan inspirera arbetslaget.

S Barbro: Det är ju alltid bra att fortbilda sig och förnya sig men jag känner mig bekväm och nöjd med hur jag arbetar, men visst vore det bra.

S Katarina: Ja, men kanske inte genom någon kurs utan genom att diskutera med kollegor. Min erfarenhet har lärt mig mycket. Jag har gått igenom en hel del material och haft brinnande kollegor. Men jag har aldrig läst någon kurs.

S Anna: Jag är rätt nöjd måste jag säga. Jag har några böcker som jag går tillbaka till som handlar om praktiskt lärande. Där finns olika övningar som jag brukar plocka. Jag har läst en del litteratur på egen hand men inte gått någon kurs eller så. Man försöker ta till sig olika sätt att se på lärande och tar det man tycker passar bäst för mig som lärare. Jag försöker ta och göra det till mitt eget.

Pedagogerna i både förskolan och skolan säger att läroplanen sitter i ryggraden och finns med i bakgrunden vid all planering av olika sorters arbete. Däremot säger alla att de inte slår upp den inför varje samling eller lektion då de anser att läroplanen ska ligga till grund för och vara ett stöd i verksamheten.

F Annika: Ja det är ju när vi gör grovplaneringen då, och då har man ju med läroplanen också som ett hjälpmedel. Man utgår ju ifrån den. Och så skriver vi ju lokal arbetsplan.

F Malin: Jag använder nog egentligen läroplanen mer när jag dokumenterar, och ska sätta in i portfolier och så./-- / Men sedan har man ju den hela tiden i bakhuvudet, man har ju hela tiden en tanke med allting man gör.

S Anna: Ja det gör jag men i ett helhetsperspektiv, inte inför varje lektion. Jag har den i medvetande när jag planerar och vet vad den innebär. Det är så jag tror att man ska använda den. Den ska vara ett stöd och en riktlinje. Där står det om alla olika uttryckssätt som barnen ska få använda sig av, då är det upp till oss att låta dem få prova och känna på olika sätt att läsa. Jag grundar mina val i riktlinje med läroplanen.

S Barbro: Jag har den med mig i all planering och kan motivera varför jag gör på ett visst sätt men jag slår inte upp inför varje lektion. Jag tror att det är så vi ska använda läroplanen, ha den som stöd och inte behöva slå upp hela tiden. Det är viktigt att veta vad det står och ha det i sig.

6.1.2 Synen på kroppsliga och skapande aktiviteter

En viktig del som pedagogerna beskriver när det gäller arbetet med kroppsliga och skapande

aktiviteter är att ta tillvara på kroppen och låta barnen få skapa, då det är en självklarhet för barnen. Genom att använda kroppen får barnen använda och utforska sig själva men även allt runt omkring dem med sina naturliga språk. Malin i förskolan pratar om att kroppen är en helhet där hjärna och kropp hör ihop. För att använda kroppen måste hjärnan vara med och styra, vilket hon tror har en stor betydelse längre fram för att klara av skolarbetet. Anna i skolan tar upp vikten av att ha ett betydelsefullt innehåll i lektionen, har du inte det så spelar det ingen roll om du tar det teoretiskt eller använder kroppen.

F Annika: Ja, att hantera sin kropp lär de ju sig. De får en kroppsuppfattning, från tidigt då, börjar man ju jobba med jaget. Hur ser jag ut, vad har jag för kroppsdelar, hur fungerar de, hur hänger de ihop. Sen är det ju socialt samspel också, det är viktigt.

F Malin: Kroppen är en helhet, hjärnan är ju inte för sig och kroppen för sig, utan allting hänger ju ihop. Och för att barnen ska kunna dra upp en dragkedja, det är ju hjärnan som kopplar massa nerver till armen som säger åt armen att dra upp dragkedjan och då måste du hålla ena handen där och du måst dra upp på det viset. Så att allting man gör med kroppen styrs ju ifrån hjärnan. Och då måste man ju använda hjärnan hela tiden. Man måste hela tiden se att det är en helhet, att det hänger ihop. Jag tror mer att de lär sig hantera sin kropp helt enkelt och hjärnan utvecklas och det tror jag jättemycket hänger ihop med hur de senare klarar av skolarbetet. Och även lärandet här, skriftspråkinläringen som kanske börjar redan i 3-4 årsåldern för vissa.

S Katarina: De är lättare att befästa kunskapen med att använda kroppen men jag tror det blir lätt att vi i skolan använder oss av det mer teoretiska ämnena, tyvärr.

S Anna: Jag tror att det är viktigt att använda sig av olika uttrycksmedel som läroplanen säger. Genom att använda kroppen i lärande får barnen en chans att använda sitt naturliga språk. Det är också viktigt att ha ett bra innehåll i lektionen. Har du inget bra och vettigt innehåll spelar det ingen roll om du använder kroppen eller inte.

6.1.3 Används detta i lärandet?

Alla pedagoger kopplar ihop motorik och lärande och tycker att det ena påverkar det andra. Pedagogerna inom förskolan pratar om att barnen på detta sätt lär sig genom hela dagen, genom ett parallelltänkande, där båda hjärnhalvorna samarbetar. Öga-handkoordinationen är något som dyker upp hos flera av pedagogerna och är något som ligger till grund för den framtida läs- och skrivinläringen. För pedagogerna i skolan har finmotoriken stor betydelse i lärandet.

F Annika: Mm, ja det är ju så att barnen lär ju sig genom kroppen, hela tiden, hela dagarna alltså, från det de vaknar till det de går och lägger sig, så de lär ju sig hela tiden genom kroppen. Så det ser man ju i allting man gör, i alla aktiviteter man har med dem. Det är ju finmotoriskt och grovmotoriskt, hela tiden lär de sig. Sen när de är lite äldre, läs- och skrivinläring, också där öga-handkoordination och att man liksom kopplar ihop hjärnhalvorna och så, så att det är ju jätteviktigt med rörelse.

S Barbro: Finmotoriken betyder ju mycket för lärandet. Har du svårt med att hålla en penna och skriva blir det svårt att koncentrera sig och det blir tråkigt och jobbigt.

Pedagogerna inom förskolan beskriver användandet av praktiskt lärande som en röd tråd genom hela dagen, t.ex. samlingar, lek på gården, i skogen, vid måltider o.s.v. De ser hela sitt arbetssätt som praktiskt, medan det praktiska arbetet i skolan inte på samma sätt genomsyrar hela verksamheten. Flera av pedagogerna inom båda verksamheterna pratar om temaarbete, där de ser ett enkelt sätt att integrera det praktiska med det teoretiska.

F Janne: Det är både det teoretiska och det praktiska hela tiden, tillsammans ja, det tycker jag. De ska ju faktiskt se...jag har ju ritning på fågelholken, de ska ju vara med i hela biten. Det är ju inte bara till att lägga upp en bräda och så sågar man och rätt som det är så är det en fågelholk. Det är ju inte vitsen. Utan man berättar hela tiden. Från början till slut. Jag berättar till och med vart brädan kommer ifrån.

F Malin: På mitt förra ställe jobbade vi mycket med tematiserat arbetssätt, just för att få ihop allt till en helhet, både teori och praktik. Och då genomsyrar ju det hela verksamheten, i alla aktiviteter man gjorde. Även om det på schemat stod skogsutflykt, vi hade tema vatten, då var det jättelätt, det fanns en bäck i skogen och vi följde bäckens väg och gick och såg att den ledde ner till en sjö, och vart kommer vattnet ifrån i sjön och det regnar

o.s.v. Sedan kunde vi gå tillbaka till avdelningen där vi hade böcker om vattnets kretslopp, så tittar man i boken som beskriver precis. Så att man hela tiden kopplar ihop det.

S Barbro: Om jag använder skapande så är det när vi arbetar med något tema. När vi jobbade med stenåldern fick barnen måla och använda olika material, då tog vi in olika skapande aktiviteter. Det är enklare att använda skapande i ett temaarbete.

S Katarina: Jag använder praktiskt lärande blandat med den ”vanliga” undervisningen. Barn lär på olika sätt. Det är lätt att få in skapande aktiviteter i ett temaarbete.

6.2 Likheter och skillnader

I vårt resultat har vi funnit likheter och skillnader i pedagogers tankar och arbete kring kroppen och skapande aktiviteter i lärande. Här lyfter vi fram de största och synligaste likheterna och skillnaderna som vi har sett i vår undersökning mellan pedagogernas tankar, åsikter och arbetssätt inom förskolan och skolan.

6.2.1 Tydliga likheter

Vi har sett att alla pedagoger har en positiv inställning till användandet av kroppen och sinnen som verktyg i lärandesituationer. De tror att det är naturligt och nyttigt för barnen att röra på sig. I detta uttrycks ofta glädje hos barnen vilket kan påverka lärandet så att de lättare befäster kunskapen. Anna i skolan menar att genom att använda kroppen som en tillgång, får barnen en chans att använda sitt naturliga språk för att inte bara lära sig kunskap här och nu. Även sinnen kan förstärka det vi lär oss och kan bidra till ett livslångt lärande. Hon menar vidare att det gäller att låta barnen få ta del av olika uttrycksmedel som de olika läroplanerna beskriver. Det här är något som flera pedagoger hänvisar till. Även Janne i förskolan anser att när barnen använder sig av kroppen som sitt naturliga språk, lär de sig mycket mer än bara det motoriska, de lär sig så mycket runt omkring.

S Anna: Jag kan se glädjen att få använda praktiska metoder i lärande. Som jag har sagt tidigare så använder barnen sin kropp och sina sinnen som ett naturligt sätt att lära, varför ska vi då ta ifrån dem det? Har man roligt är det lättare att lära sig.

När det gäller användandet av läroplanen är alla pedagoger eniga om att den är en utgångspunkt i all planering av verksamheten. Alla påpekar att den ständigt finns i bakhuvudet under allt arbete, men att de inte slår upp i den inför varje samling, lektion eller aktivitet. Flera tror att det är så den ska användas, som ett stöd, en riktlinje och något att gå tillbaka till. Pedagogerna ger exempel på användningsområden som helhetsperspektiv, i grovplanering och lokal arbetsplan. Det är viktigt att veta vad som står i läroplanen eftersom arbetet ska byggas på den och därför även kunna styrka det pedagogiska arbetet gentemot omgivningen.

F Annika: Ja det är ju när vi gör grovplaneringen då, och då har man ju med läroplanen också som ett hjälpmedel. Man utgår ju ifrån den. Och så skriver vi ju lokal arbetsplan.

S Anna: Ja det gör jag men i ett helhetsperspektiv, inte inför varje lektion. Jag har den i medvetande när jag planerar och vet vad den innebär. Det är så jag tror att man ska använda den.

6.2.2 Tydliga skillnader

En stor skillnad vi har sett i vårt resultat är användandet av kroppen och skapande aktiviteter. Pedagogerna inom förskolan lyfter fram kroppen, motorik och skapande som något genomgående i alla moment under en dag, de anser att det är barnens naturliga sätt att lära sig. Kroppsanvändandet går som en röd tråd genom verksamheten, där kroppen ses som en helhet, kropp och hjärna skiljs inte åt. Grov- och finmotorik ses som två komponenter som är viktiga och hör ihop i lärande. Det kan vara allt från att springa och hoppa, klättra upp på en stege till skötbordet och klä på sig kläder till att hålla i en penna eller att hålla i en sked och föra den till munnen utan att den tippas. Janne i

förskolan ger ett exempel från tidigare erfarenheter inom skolarbete där han hade hand om ämnet gymnastik, han menar att han tänkte mindre på motoriken i skolan än vad han gör idag i arbetet i förskolan där han ser det som ett övergripande vardagligt arbete. Skapande aktiviteter är för våra respondenter inom förskolan ett vidgat begrepp där något växer fram i en skapandeprocess. Det kan vara mycket, t.ex. att måla, skapa av naturmaterial, dramatisera sagor och sånger. De menar att man har en fortsättning och tänker ett steg längre, det finns ett syfte med aktiviteten oavsett om det är en planerad aktivitet eller ett spontant skapandetillfälle.

F Malin: Man kan ju se krasst på det och se att man har de rena motoriska aktiviteterna som är rytmik, sjunga sånger och göra rörelser till, danser och sång och när jag arbetade med lite större barn så hade vi gymnastik en dag i veckan. Men sen kan man ju även se det som att man arbetar ju med barns motorik under i stort sett dagens alla situationer.

F Annika: Ja, det första man tänker på är ju liksom att man skapar någonting, ett skapanderum då, typ målar eller gör någonting av naturmaterial man har hittat i skogen eller målar till musik eller så här. /---/ Men självklart kan man ju dramatisera sagor och sånger och så i samlingar, det är ju också ett skapande, att någonting växer fram.

Pedagogerna som är verksamma inom skolan ser också en koppling mellan motorik och lärande, de nämner dock inte grovmotoriken utan ser mer till finmotorikens betydelse för lärandet. Den stora skillnaden mot förskolan är att de inte ser det som något genomgående i det dagliga arbetet. När de pratar om finmotoriken nämner de att det är viktigt att kunna hålla i en penna, annars kan det bli svårt längre fram i skolan, det kan bli tråkigt och jobbigt att ens lära sig skriva. Ansträngningen ligger i handens skrivrörelse vilket gör att koncentrationen minskar på det som ska läras in. Pedagogerna anser sig inte ha en röd tråd gällande användandet av kroppen i lärandesituationer utan det är något som sker emellanåt. För majoriteten av respondenterna i skolan innebär skapande aktiviteter i huvudsak bild, inte integrerat med övriga ämnen utan som ett eget ämne. I motsats till dessa tankar använder de sig däremot gärna av skapande aktiviteter vid temaarbeten.

S Barbro: Hm, jag arbetar inte aktivt med motorik måste jag erkänna. Det är så mycket med de olika ämnena när de kommer upp i skolåldern så jag känner att jag inte hinner med motoriken. Jag arbetar med finskrivning och där kommer ju motoriken in i och för sig. Ja det är ju finmotorik. En del barn har svårt med finskrivning och det kan ju blockera lärandet. /---/ Skapande aktiviteter är bild måste jag säga. Och då menar jag ämnet bild.

S Anna: För mig är skapande ämnet bild, tyvärr. Jag vet själv att jag måste vidga min syn på skapande. Det känns som du genom de här frågorna får mig att göra det... (skratt)

Trots pedagogernas positiva inställning till att kroppen är ett viktigt verktyg i lärandet, så saknas det alltså i stor utsträckning i skolan. De ser förskolans arbete som viktigt och användbart då de praktiserar barnens naturliga språk, och de känner själva att de borde arbeta mer på det sättet.

S Katarina: Vi borde bli bättre på det. Förskolan är duktig på att använda kroppen som ett lärandemedel så det borde vi ta med upp i skolan.

Samtidigt som de anser att ett varierat arbetssätt är nyttigt för barnen, och att barnen lär sig mycket på att använda kroppen och skapande aktiviteter, så känner de att de inte hinner med det. Barbro i skolan hävdar att det inte finns tid till att använda ett varierat arbetssätt, med kroppen som ett verktyg, då de teoretiska ämnena tar mycket plats inom skolans värld. Trots detta menar hon att det är viktigt att använda hela kroppen och tanken är inte främmande för henne även om hon inte arbetar så i dagsläget. När Annika i förskolan ser på sin dotters skolgång ser hon lärandet som korvstopppning. Hon ställer sig frågande till om barn fortfarande i dagens skola lär för dagen, inför prov o.s.v. som hon känner igen från sin egen skolgång, eller om de lär för livet, med en hänvisning till läroplanens tanke kring livslångt lärande.

7. Analys av resultat

Här diskuterar vi vårt resultat objektivt med hänvisning till litteraturen för att knyta samman vårt arbete. Vi kommer att granska likheter och olikheter mellan vårt resultat och tidigare forskning.

7.1 Pedagogernas syn på kroppens motorik, sinnen och skapande aktiviteter

Pedagogerna i vår undersökning har skilda erfarenheter från sina grundutbildningar när det gäller att koppla ihop teori och praktik. Pedagogerna inom förskolan känner att de har en ganska stadig grund att stå på i användandet av kroppen och skapande aktiviteter medan pedagogerna i skolan inte har fått sina ämnen lika integrerade, vilket kan göra att de arbetar på olika sätt med kroppen och skapande aktiviteter i verksamheterna. Uddholm (1993) ser pedagogen som vägvisare vilket kräver att de har en bra grund att stå på inom det som ska läras ut i verksamheten, något som stämmer överens med hur pedagogerna i förskolan känner det. Uddholm tycker att pedagogerna har en uppgift att utmana barnen i att våga uttrycka sig på nya sätt, detta i sin tur medför att pedagogerna behöver hålla sig ajour med ny forskning kring ämnet, vilket våra respondenter inom skolan inte anser sig behöva mer än diskussioner med kollegor. Här skiljer sig pedagogerna åt. Inom förskolan ses fortbildning som något utvecklande och inspirerande. Annika i förskolan menar att man behöver få nya kunskaper för att använda det, och för att få en kick då och då, och för att påminnas om att utgå ifrån barnen. I skolan känner de sig nöjda med att arbeta som de gör och ibland diskutera ämnet med kollegor och plocka övningar från litteratur. Jämförs detta med Reggio Emilias pedagogiska synsätt så finns här både likheter och skillnader gällande verksamhetsutveckling. Jonstoj och Tolgraven (2001) skriver att för att utveckla och reflektera över verksamheten inom Reggio Emilia så förs ständigt en dialog om pedagogik, barn och lärande och all verksamhet grundas i barnens intressen. I likhet med dessa tankar vill pedagogerna både inom förskolan och inom skolan ha en diskussion mellan sig om deras arbetssätt, däremot uttalar sig inte pedagogerna inom skolan i lika hög grad om att det ska ligga till grund för utvecklandet av verksamheten.

Alla pedagogerna ser kroppens motorik, sinnen och skapande aktiviteter som något positivt och något som är viktigt att ta tillvara på hos barnen i lärandesituationer. Det är i samma riktlinje som Björkvold (2005) talar om när det gäller att ta vara på barnens sätt att uppleva omvärlden och på så sätt använder de sitt naturliga språk. Genom att ta vara på barns nyfikenhet och lust att lära som finns redan från de första levnadsåren går pedagogernas tankar i linje med Forsberg-Ahlcrona (1991). Malin i förskolan ser kroppen som en helhet, där kropp och hjärna hör ihop, för att inte skilja på det teoretiska och det praktiska. Detta synsätt bekräftas av Kullberg (2006) då hon pratar om våra två hjärnhalvor som har olika funktioner, den ena med inriktning mot gestaltande och den andra som tar hand om det logiska tänkandet. Använder vi båda delar kan kunskapen bli meningsfull. Även Uddholm (1993) talar om den intima sammankopplingen mellan kropp och psyke som blir till en helhet, en människa.

När det gäller barnets naturliga språk anser Mellberg (1993) att det är viktigt att använda sig av det eftersom barnen med kroppen erfar sin omgivning och därigenom får kunskap. Ericsson (2005) menar att den motoriska utvecklingen är något som pågår under hela livet och påverkar hur vi mår, koncentrationen, vårt lärande och den sociala gemenskapen. Det kan kopplas till Vygotskijs (1995) tankar då han menar att lärande är ett måste för att utveckling ska ske och tvärtom. Våra respondenter är av samma åsikt då de kopplar ihop motorik och lärande och tycker att de påverkas av varandra. De pratar bl.a. om öga-handkoordinationen som en del av finmotoriken och de anser att det ligger till grund för exempelvis matsituationer och läs- och skrivinläring, precis som

Kiphards (i Ericsson 2005) uppdelning av motorik, där öga-handkoordinationen syftar till att kunna koppla ihop olika rörelser, vilket hjälper lärandet. Bunkefloprojektet som Ericsson (2003) beskriver kan ses som ett bevis på att det finns ett samband mellan fysiska aktiviteter och koncentrationsförmåga eftersom det är något hon har sett i sin forskningsstudie.

7.1.1 Sammanfattning

Pedagogerna i vår studie har olika erfarenheter från sina grundutbildningar när det gäller att koppla ihop teori och praktik. Pedagogerna inom förskolan anser sig ha en ganska stadig grund att stå på i användandet av kroppen och skapande aktiviteter medan pedagogerna i skolan känner att de inte har fått sina ämnen lika integrerade under utbildningen. Alla pedagogerna ser kroppens motorik, sinnen och skapande aktiviteter som något positivt och något som är viktigt att lägga fokus på i lärande. Våra respondenter är överens om att motorik och lärande påverkar varandra.

7.2 Likheter och skillnader

7.2.1 Likheter

Som vi tidigare har nämnt är alla våra respondenter positivt inställda till att använda kroppen, sinnen och skapande aktiviteter i lärandesituationer. De är i samma linje som Bjørkvold (2005) då han talar om våra ”musiska grundelement” som innebär att barn reagerar på ljud, rörelse och rytm, med andra ord barnens naturliga sätt att uttrycka sig. Pedagogerna säger att de ofta ser en glädje hos barnen vid kroppsanvändande vilket kan påverka lärandet på ett positivt sätt. Anna i skolan tar upp att våra sinnen kan förstärka det vi ska lära oss, vilket bekräftas av Dessen (1990) som ser till betydelsen av att använda sinnen i lärande, hon menar att vi ska se till hela människan. Även Ericsson (2005) är av denna åsikt att våra sinnen hjälper vår hjärna att samla information från omgivningen och därigenom byggs muskelrörelser och intellektuella färdigheter upp. Om barn får uppleva en situation där sinnen, känslor och rörelser är involverade så menar Hannaford (1995) att de lättare kan göra det till sin egen kunskap via upplevda erfarenheter.

Pedagogerna är överens om att läroplanen ska ligga till grund för all planering av verksamheten och den ska fungera som en riktlinje för det pedagogiska arbetet. De menar att barnen bör få använda sig av de olika uttrycksmedel som läroplanen tar upp. I Lpfö 98 under *Förskolans uppdrag* står det att barnen ska få skapa och kommunicera genom bild, sång och musik, drama, rytmik, dans och rörelse och att de ska vara både innehållet och metoden i verksamheten ska tillsammans med tal- och skriftspråk. Detta ska tillsammans gynna barns utveckling och lärande. Även Lpo 94 under *Skolans uppdrag* tar upp att barnen i grundskolan ska få använda olika uttrycksätt för att nå kunskap, de ska få utforska och tillägna sig olika kunskapsformer.

7.2.2 Skillnader

Dahlberg och Lenz Taguchi (som refereras i Lindqvist 2002) menar att förskola och skola skiljer sig mycket åt, där förskolan har fokus på barnets naturliga utveckling och skolan är mer ämnesfokuserad. Katarina i skolan bekräftar detta då hon ser en brist i användandet av kroppen i skolan. Hon tror att det är lättare att befästa kunskapen om man använder sig av kroppen vilket hon tycker att förskolan är duktiga på, hon tycker att skolan borde ta efter det mer. Dessa tankar stärks av Bjørkvold (2005) då han ställer förskolans och skolans olika kulturer mot varandra. Han anser att det går från en barnkultur där helheten finns bevarad till en skolkultur där synen av kunskap blir indelat i ämnen. Det lilla barnet är en lekande människa men blir till den lydiga människan inom skolans ramar. Kreativiteten som råder i förskolan förvandlas i skolan till reproduktion, likaså går det från det sinneliga till det abstrakta. I förskolan får barnet vara spontan, men ska vara disciplinerad i skolan. Bjørkvold säger vidare att det blir en kulturkrock som kan leda till att lusten till att lära tonas ner hos barnen när de berövas sitt naturliga språk. Det naturliga språket kan

kopplas till våra pedagoger som är verksamma inom förskolan som ser allt sitt arbete som praktiskt lärande, vilket utgör en röd tråd genom hela dagen, i samlingar, lek på gården, i skogen, vid måltider o.s.v. Pedagogerna är mer lyhörda för barnens naturliga uttryckssätt, d.v.s. att använda kroppen och sinnena i allt de gör, vilket gör att de värdesätter barnens lek som en väg till kunskap, något som inte värdesätts lika högt i skolan. Detta bekräftas av Carlgren (1999) som säger att det är i leken som barnen byter erfarenheterna med varandra och på så sätt bildar ny kunskap. Även Vygotskij (1995) framhäver leken som en viktig form där barnet kan utveckla sitt tänkande och sitt medvetande för omvärlden. Tornberg (1993) tycker att leken borde tas in mer i skolan och utgöra en större del av undervisningen för att koppla till barnens vardag och erfarenheter vilket merparten av våra pedagoger håller med om.

Pedagogerna i förskolan anser att grov- och finmotorik hör ihop i lärandet. De anser att alla rörelser utvecklas i samspel med varandra och det är svårt att bara se på en del. Malin pratar om att det grovmotoriska t.ex. kommer in när barnet klättrar upp på en stege till skötbordet och finmotoriken när barnet ska använda fina rörelser för att hålla i en penna. Oavsett vilken motorisk förmåga de använder så erfar de någonting. Det går i linje med Dessen (1990) som menar att grov- och finmotorik utvecklas parallellt då rörelserna ofta är koordinerade. Hon säger vidare att barnet vidgar sin omvärld genom att utforska den med olika rörelser och på så sätt tillägnar sig kunskap. Kopplingen mellan grov- och finmotorik nämns inte i lika hög grad hos pedagogerna i skolan, där ligger mer fokus på finmotoriken. De anser att barnen måste kunna hålla i en penna då denna rörelse inte får bli för ansträngande och all fokus läggs på själva rörelsen eftersom koncentrationen då påverkas negativt i enlighet med Ericssons (2005) beskrivning av Kiphards tankar om rörelse och koordination.

Enligt Kullberg (2006) kommunicerar människan genom flera olika språk, såsom tal-, skrift-, bild- och kroppsspråk och våra sinnen, vilket betyder att det är naturligt för oss att använda alla möjliga sätt att kommunicera. Vygotskij (1995) understryker att fantasi och verklighet inte står i motsats till varandra vilket går i linje med Forsberg-Ahlcronas (1991) åsikt om att barn är kreativa. Hon menar att de skapande aktiviteterna bl.a. bidrar till ökat självförtroende, tränade sinnen, motoriska färdigheter och hjälper barn att ta till sig faktakunskaper. När vi kopplar detta till våra pedagogers syn på skapande aktiviteter, frambringar det skilda tankar hos dem. Inom förskolan ses skapande i ett större perspektiv, där skapande och lärande går hand i hand. Annika i förskolan ser skapande som något man skapar, allt från att måla och skapa av olika material till att sjunga och dramatisera sagor och sånger. Gemensamt för pedagogerna inom skolan är att skapande är bild och att det i huvudsak används inom temaarbeten. Barnes (1994) vill vidga dessa tankar med att påstå att bildskapande kan hjälpa barn att tolka och förstå sin omgivning, där allt sätts ihop till en helhet, och barnen har en frihet att tolka och uttrycka sig som de vill. Förskolans tankar går i linje med Jederlund (2002) då han påpekar vikten av ett lustfyllt lärande och att musik kan utveckla barn på olika nivåer, både praktiskt och teoretiskt. Uddholm (1993) ser musik och rytmik som något som kan hjälpa oss i problemlösning, uttrycka känslor och tankar eller olika sorters skapande. Hägglund och Fredin (2001) lägger fram ytterligare en aspekt gällande skapande, och det är drama, där de ser att barnen kan befinna sig i en lärandesituation där de uttrycker frihet och fantasi, samtidigt som de lär sig samarbete.

7.2.3 Sammanfattning

De likheter vi har sett i vårt resultat är att alla våra respondenter är positivt inställda till att använda kroppen, sinnena och skapande aktiviteter i lärandesituationer. De säger att de ofta ser en glädje hos barnen vid kropps användande vilket kan påverka lärandet på ett positivt sätt. Pedagogerna är överens om att läroplanen ska ligga till grund för all planering av verksamheten samt att den ska fungera som en riktlinje för det pedagogiska arbetet, de framhäver att barnen bör få använda de olika uttrycksmedel som läroplanen tar upp. Det finns även tydliga skillnader mellan pedagogerna i förskolan och skolan. Förskolan har fokus på barnets naturliga utveckling och skolan är mer

ämnesfokuserad. Katarina i skolan bekräftar detta då hon ser en brist i användandet av kroppen i skolan. Hon tror att det är lättare för barnen att ta in kunskapen om de får använda sig av kroppen. De pedagoger som arbetar inom förskolan ser allt sitt arbete som praktiskt lärande som utgör en röd tråd genom hela dagen, medan skolans arbete inte genomsyras av det praktiska. Pedagogerna i förskolan talar om samspelet mellan grov- och finmotorik i lärande medan kopplingen mellan grov- och finmotorik inte nämns hos pedagogerna i skolan, de ser mest till finmotoriken.

8. Diskussion

8.1 Diskussion kring resultat och litteratur

Våra tankar stämmer väl överrens med det sociokulturella perspektivet och vi anser att det ligger till stor grund för arbetet med kroppens motorik, sinnen och skapande aktiviteter. Enligt det sociokulturella perspektivet som Carlgren (1999) beskriver, vilket genomsyrar mycket av dagens pedagogik, bygger lärandet på tidigare erfarenheter och i samspel med andra. Det här tror vi att man kan ta nytta av i arbetet med barnen både i förskolan och i skolan. Jerlang m.fl. (1999) skriver att det sociokulturella perspektivet går hand i hand med Vygotskijs tankar. Vygotskij menar att när vi upplever och tar intryck av saker, och tolkar detta, så lär vi oss. Och vi håller med honom när han hävdar att barns egna erfarenheter är centrala i lärandesituationer, eftersom de då kan koppla ihop de nya kunskaperna med de erfarenheter de redan har och skapa nya insikter. Därför tror vi att det är av största vikt att möta barnen på deras egen nivå, göra situationerna kring barnet lustfyllda och låta dem använda deras naturliga språk, vilket vi bl.a. tror är kroppen och sinnen. Detta ser vi i vårt resultat tydligare hos pedagogerna inom förskolan än inom skolan.

Något vi tycker är anmärkningsvärt i det resultat som vår intervjustudie har gett oss, är att trots att alla pedagoger har en positiv inställning till kroppens motorik, sinnen och skapande aktiviteter i samband med lärande så används det i större grad inom förskolan än inom skolan. Pedagogerna inom skolan säger sig se en koppling mellan kroppsanvändandet och lärande, de ser även en glädje hos barnen när de får använda detta. En fråga vi ställer oss nu efter att ha analyserat resultaten från vår undersökning är varför de trots sin positiva inställning inte låter det genomsyra verksamheten. Barbro i skolan säger att hon inte hinner ta in kroppen och de skapande aktiviteterna i undervisningen eftersom hon måste tänka så mycket på de olika ämnena, vilket vi tycker låter sorgligt eftersom de borde användas integrerat. Vi tror i enlighet med vår litteraturstudie att om vi använder kroppen som hjälpmedel så fastnar kunskapen i huvudet.

Ett dilemma i att använda kroppen som undervisningsmedel kan vara det Ericsson (2005) tar upp om att det finns en risk att det blir till en ond cirkel för de barn som har motoriska svårigheter som kan leda till mindre aktivitet från barnet vilket kan bidra till ökade motoriska problem. Detta kan i sin tur leda till dålig självkänsla och dålig social gemenskap. Därför tror vi att det är så viktigt att börja arbeta med att utveckla de motoriska färdigheterna redan i de lägsta åldrarna och lägga det på barnets nivå under hela uppväxten. Likaså tror vi att det är viktigt att låta barnen få öva och utmanas i olika rörelsekombinationer då det gäller att automatisera olika rörelser. Detta tar Kiphard (i Ericsson 2005) upp när det gäller att automatisera olika koordinationsrörelser för att få ett flyt i rörelsen, han menar att annars finns det en risk att uppmärksamheten riktas mot utförandet av rörelsen, och koncentrationsförmågan för det som ska läras in försvagas.

Vi har märkt skillnader mellan läroplanerna Lpfö 98 och Lpo 94 då vi gick igenom dem till vår litteraturgenomgång. I Lpfö 98 står det att förskolan ska förbereda för ett livslångt lärande och de skapande aktiviteterna som kommunikationsmedel ska utgöra både innehåll och metod i verksamheten där barnen får utmaning och lockas till lek och aktivitet. Glappet härifrån till skolan tycker vi är för stort, då det enligt Lpo 94 i mindre omfattning erbjuds möjligheter till skapande aktiviteter och lek. Då det å ena sidan står i Lpo 94 under rubriken *Skolans uppdrag* att "Skapande arbete och lek är väsentliga delar i det aktiva lärandet" så står det senare under samma rubrik att "Drama, rytmik, dans, musicerande och skapande i bild, text och form skall vara inslag i skolans verksamhet". När vi kopplar detta till åsikterna våra respondenter har i skolan så tolkar vi att det säger emot varandra, dels att skapande arbete först är en viktig *del i* lärandet för att sedan vara *inslag i* verksamheten och att pedagogerna inte låter det integreras. Vi tror inte att det är så läroplanen menar, utan att vi ska läsa det som att det är självklart att det ska ingå i verksamheten.

Det vi ställer oss frågande till är våra skolpedagogers syn på skapande aktiviteter som tillfälliga inslag i verksamheten, att de inte är integrerade med andra ämnen, utan som ”roliga” inslag då och då. Vi menar att de skapande aktiviteterna bör vara *mer* än inslag i verksamheten, vilket låter som någon slags belöning för annat arbete. Vi tror att det är av stor vikt att dessa två, det praktiska och det teoretiska, kopplas ihop vid i lärandet där barnen får använda sina naturliga språk.

Det har varit intressant att få ta del av Bunkefloprojektet och Reggio Emilias pedagogiska synsätt, två verkliga exempel på hur man kan arbeta tydligare med kroppens motorik, sinnen och skapande aktiviteter med barn. Dessa exempel ger oss en verklighetsförankring och en tyngd bakom det kreativa arbetssättet eftersom de visar på tydliga samband mellan teori och praktik.

Enligt Pramblings (Pramling m.fl. 1995) intervjuundersökning med barn som börjat skolan, där barnen berättar om hur de upplever lärande i förskolan och i skolan, är största skillnaden att man sitter stilla när man lär sig i skolan och i förskolan leker man in kunskapen medan man rör sig. Detta är något vi själva har fått uppleva under våra VFU-perioder, både genom observationer och genom samtal med barn. Ett exempel vi har är från skolan där ett barn, efter att ha varit med om att lära in gångertabellen med kroppen, säger att tabellen nu sitter i kroppen och inte bara i huvudet. Kan man få en bättre respons?

Eftersom ämnet för vårt examensarbete ligger varmt om våra hjärtan har det ibland varit svårt att undvika att lägga in en värdering, där förskolans arbetssätt kan ses som idealet för hur man bör arbeta med barn. Inom förskolan möter man mer barnen på deras egen nivå och använder sig av barnens naturliga språk, vilket blir till en kulturkrock när barnen kommer till skolan där arbetet är mer ämnesfokuserat. Självklart är vi medvetna om att det finns både positivt och negativt med arbetssätten inom förskolan och skolan. Under vår högskoleförlagda utbildning har vi tagit del av både förskolans och skolans kultur och när det gäller vår verksamhetsförlagda utbildning har den ena av oss i huvudsak haft VFU inom förskolan och den andra i huvudsak inom skolan. På så sätt har vi fått inblick i de båda verksamheterna och vi ser likheter mellan våra VFU-erfarenheter och vårt resultat.

8.2 Betydelse för läraryrket

Vårt examensarbete har givit oss många insikter i hur man kan och hur vi vill arbeta med kroppens motorik, sinnen och skapande aktiviteter och hur det kan främja lärandet. Genom våra intervjuer har vi sett att pedagogerna både inom förskolan och inom skolan anser att praktiskt arbetssätt är viktigt för barnen men i vissa fall tänker inte pedagogerna på, eller vet inte om, vad det praktiska arbetssättet har för nytta för lärandet. En av pedagogerna inom skolan medger att hon behöver vidga sin syn på skapande aktiviteter och hon medger att våra frågor har fått henne att göra det.

I litteraturen har vi fått ta del av hur hjärna och kropp hör ihop genom Uddholms (1993) åsikter om att kropp och psyke bildar en helhet, en människa och utifrån Kullbergs (2006) tankar kring sammankopplingen mellan våra hjärnhalvor. Kanske är detta något pedagoger bör få undervisning om för att lättare förstå hur de olika hjärnhalvorna fungerar ihop och hur kroppens motorik, sinnen och skapande aktiviteter kan underlätta i lärandesituationer. Vårt arbete har förstärkt våra tankar om ett varierat arbetssätt och vi tror att det är av stor vikt att barn får möjlighet att uppleva det under hela dagen. Vi vill med detta arbete belysa att det kroppsliga och praktiska arbetet bör ha minst lika hög status som det intellektuella och teoretiska, för att de ska kunna integreras och bli till en enhet.

Vi hoppas och tror att vårt arbete kan ge både lärarstudenter, pedagoger och föräldrar inspiration till att arbeta mer med kroppens naturliga språk.

8.3 Har vi uppnått arbetets syfte?

Vi anser att vi har uppnått vårt syfte. Syftet med det här arbetet var att jämföra och beskriva vad och hur pedagoger inom förskola och skola arbetar med och använder kroppens motorik, sinnen och skapande aktiviteter i lärandesituationer samt se vad modern forskning säger om detta. Under studiens gång har vi fått ta del av den syn som råder hos tre pedagoger inom förskolan och tre pedagoger inom skolan gällande detta område. Vi har gjort en jämförelse kring deras tankar och funnit både likheter och skillnader hur de resonerar kring kroppens motorik, sinnen och skapande aktiviteter i förhållande till lärande. Vår tanke var även att använda oss av litteratur för att uppnå vårt syfte vilket vi har gjort genom att vi har fördjupat oss i forskning kring vårt ämnesområde och granskat likheter och olikheter mellan forskning och vårt resultat.

8.4 Förslag till fortsatt forskning

Det finns alltid någon ny aspekt som man kan forska vidare på. Vi blir aldrig fullärda utan lär hela livet, vilket i sin tur utvecklar oss som pedagoger. En fortsatt forskning inom vårt ämnesområde skulle kunna vara att utföra olika samlingar och lektioner ute på förskolor och skolor där kroppens motorik, sinnen och skapande aktiviteter används och sedan mäta resultatet med en kontrollgrupp för att se om det är någon skillnad i att använda ett praktiskt lärandesätt mot att använda en teoretisk metod. Ett annat förslag skulle kunna vara att göra observationer ute på förskolor och skolor för att se hur pedagogerna arbetar med det praktiska och även lägga in ett perspektiv mot barnen, intervjua dem och se vad de tycker om att arbeta med kroppens motorik, sinnen och skapande aktiviteter. Vi tror att det är nyttigt att ta del av deras tankar och funderingar kring detta, vilket borde ligga till grund för den valda undervisningsmetoden.

Referenslista

Litteratur

- Barnes, Rob (1994). *Lära barn skapa*. Lund: Studentlitteratur
- Bjørkvold, Jon-Roar (2005). *Den musiska människan*. Runa förlag
- Carlgren, Ingrid (1999). "Pedagogiska verksamheter som miljöer för lärande" i Carlgren, Ingrid (red.), *Miljöer för lärande* (s.9-29). Lund: Studentlitteratur
- Dessen, Gunilla (1990). *Barn och rörelse*. Stockholm: HLS förlag
- Doverborg, Elisabet, Pramling, Ingrid & Qvarsell, Birgitta (1987). *Inläring och utveckling*. Stockholm: Liber AB
- Ejvegård, Rolf (1996). *Vetenskaplig metod*. Lund: Studentlitteratur
- Engelholm, Anne-Marie (1993). *Temasamlingar med tonvikt på rytmik för förskola och lågstadium*. Mölndal: Lutfisken
- Ericsson, Ingegerd (2003). *Motorik, koncentrationsförmåga och skolprestationer: en interventionsstudie i skolår 1-3*. Malmö: Lärarutbildningen, Malmö högskola
- Ericsson, Ingegerd (2005). *Rör dig -lärdig - motorik och inläring*. Stockholm: SISU Idrottsböcker
- Forsberg-Ahlcrona, Mirella (1991). *Ta handdockan, lek – skapande – fantasi*. Trelleborg: Vio Vio
- Hannaford, Carla (1995). *Lär med hela kroppen – inläring sker inte bara i huvudet*. Jönköping: Brain books AB
- Hägglund, Kent & Fredin, Kirsten (2001). *Dramabok*. Stockholm: Liber AB
- Jederlund, Ulf (2002). *Musik och språk*. Stockholm: Runa Förlag
- Jerlang, Espen, Egeberg, Sonja, Halse, John, Jonassen, Ann Joy, Ringsted, Suzanne & Wendel-Brandt, Birte (1999). *Utvecklingspsykologiska teorier*. Stockholm: Liber AB
- Jonstoj, Tove & Tolgraven, Åsa (2001). *Hundra sätt att tänka – om Reggio Emilias pedagogiska filosofi*. Stockholm: UR, Kundtjänst
- Kullberg, Birgitta (2006). *Boken om att lära sig läsa och skriva*. Solna: Ekelunds
- Kvale, Steinar (1997). *Den kvalitativa forskningsintervjun*. Lund: Studentlitteratur
- Lindqvist, Gunilla (2002). *Lek i skolan*. Lund: Studentlitteratur
- Mellberg, Britt-Marie (1993). *Rörelselek, en metod att stimulera barns utveckling*. Stockholm: Liber AB
- Parlenni, Paul & Sohlman, Birgitta (1985). *Lär med kroppen – det fastnar i huvudet: barns motoriska och intellektuella utveckling*. Stockholm: Sveriges Utbildningsradio AB
- Steinberg, John. M (1994). *Den nya inläringen*. Solna: Ekelunds förlag
- Stukát, Staffan (2005). *Att skriva examensarbete inom utbildningsvetenskap*. Lund: Studentlitteratur
- Tornberg, Christina (1993). *En öppen barnskola*. Solna: Ekelunds förlag
- Uddholm, Mats (1993). *Pedagogen och den musikaliska människan, en bok om musik i vardagsarbetet*. Lutfiskens förlag.
- Vygotskij, Lev (1995). *Fantasi och kreativitet i barndomen*. Göteborg: Daidalos AB
- Wiklund, Ulla (2001). *Den lydiga kreativiteten, om barn, estetik och lärande*. Stockholm: Sveriges

utbildningsradio AB

Styrdokument

Utbildningsdepartementet. *Läroplan för det obligatoriska skolväsendet, förskoleklassen och fritidshemmet – Lpo 94*. Stockholm: Skolverket

Utbildningsdepartementet. *Läroplan för förskolan – Lpfö 98*. Stockholm: Skolverket

Rapporter

Pramling, Ingrid, Klerfelt, Anna & Williams Granel, Pia (1995). "Först var det roligt, sen blev det tråkigt och sen vande man sig..." *Barns möte med skolans värld*. (Rapporter från Institutionen för metodik i lärarutbildningen, nr 9) Göteborg: Göteborgs Universitet

Workshop

Engelholm, Anne-Marie. Workshop *Personlig kommunikation*, Artisten, Göteborg. 070911

Övriga källor

http://www.socialisten.nu/pol/utb/vygotskij_52.shtml 080415

<http://www.bunkeflomodellen.com/> 080414

Bilagor

Bilaga 1

Utdrag ur styrdokument från förskola, *Läroplan för förskolan – Lpfö 98* och skola, *Läroplan för det obligatoriska skolväsendet, förskoleklassen och fritidshemmet – Lpo 94*, gällande vårt ämnesområde kring kroppen, motorik, sinnen och skapande aktiviteter.

I Lpfö 98 kan vi läsa:

Förskolans uppdrag

- Förskolan skall lägga grunden för ett livslångt lärande. Verksamheten skall vara rolig, trygg och lärorik för alla som deltar.
- Barnens nyfikenhet, företagsamhet och intressen skall uppmuntras och deras vilja och lust att lära skall stimuleras.
- Förskolan skall erbjuda barnen en trygg miljö som samtidigt utmanar och lockar till lek och aktivitet.
- Att skapa och kommunicera med hjälp av olika uttrycksformer såsom bild, sång och musik, drama, rytmik, dans och rörelse liksom med hjälp av tal- och skriftspråk utgör både innehåll och metod i förskolans strävan att främja barns utveckling och lärande. Detta inbegriper också att forma, konstruera och nyttja material och teknik.

Förskolan skall sträva efter att varje barn

- Utvecklar sin nyfikenhet och sin lust samt förmåga att leka och lära
- Utvecklar sin motorik, koordinationsförmåga och kroppsuppfattning samt förståelse för vikten av att värna om sin hälsa och sitt välbefinnande

Alla som arbetar i förskolan skall

- Samarbeta för att erbjuda en god miljö för utveckling, lek och lärande och särskilt uppmärksamma och hjälpa de barn som av olika själ behöver stöd i sin utveckling

Arbetslaget skall

- Ansvara för att arbetet i barngruppen genomförs så att barnen får stöd och stimulans i sin motoriska utveckling
- Ta vara på barns vetgirighet, vilja och lust att lära samt stärka barns tillit till den egna förmågan

I Lpo 94 kan vi läsa:

En likvärdig utbildning

- Undervisningen skall anpassas till varje elevs förutsättningar och behov.
- Hänsyn skall tas till elevernas olika förutsättningar och behov. Det finns också olika vägar att nå målen. /---/ Därför kan undervisningen aldrig utformas lika för alla.

Skolans uppdrag

- Skapande arbete och lek är väsentliga delar i det aktiva lärandet. Skolan skall sträva efter att erbjuda alla elever daglig fysisk aktivitet inom ramen för hela skoldagen.
- Skolan skall stimulera varje elev att bilda sig och växa med sina uppgifter. I skolarbetet skall de intellektuella såväl som de praktiska, sinnliga och estetiska aspekterna uppmärksammas. /---/ Eleverna skall få uppleva olika uttryck för kunskaper. /---/ Drama, rytmik, dans, musicerande och skapande i bild, text och form skall vara inslag i skolans verksamhet. En

harmonisk utveckling och bildningsgång omfattar möjligheten att pröva, utforska, tillägna sig och gestalta olika kunskapsformer och erfarenheter. Förmåga till eget skapande hör till det som eleverna skall tillägna sig.

Mål att sträva mot

Skolan skall sträva efter att varje elev

- utvecklar nyfikenhet och lust att lära
- utvecklar sitt eget sätt att lära

Mål att uppnå i grundskolan

Skolan ansvarar för att varje elev efter genomgången grundskola

- har utvecklat sin förmåga till kreativt skapande och fått ett ökat intresse för att ta del av samhällets kulturutbud
- kan utveckla och använda kunskaper och erfarenheter i så många olika uttrycksformer som möjligt som språk, bild, musik, drama och dans

Övergång och samverkan

Samarbetsformer mellan förskoleklass, skola och fritidshem skall utvecklas för att berika varje elevs mångsidiga utveckling och lärande. För att stödja elevernas utveckling och lärande i ett långsiktigt perspektiv skall skolan också sträva efter att nå ett förtroendefullt samarbete med förskolan...

Bilaga 2

Ett övergripande syfte

Vårt syfte med den här studien är att jämföra och beskriva vad och hur pedagoger i förskola och skola tänker kring och arbetar med kroppens motorik, sinnen och skapande aktiviteter i lärandesituationer samt se vad modern forskning säger om detta.

Intervjufrågor

Ålder:

Befattning:

Arbetar inom:

Antal år i yrket:

1. Har du läst något om kroppsliga och skapande aktiviteter i din grundutbildning?
I så fall vad och hur?
2. Kopplades skapande och lärande ihop under din utbildning?
I så fall hur?
3. Utgår du från läroplanen när du planerar lektioner och samlingar? Hur?
4. Hur arbetar du med motorik?
5. Hur kopplar du ihop motorik och lärande?
6. Vad innebär skapande aktiviteter för dig?
7. Vad lär sig barn genom kroppsliga och skapande aktiviteter?
8. Hur skulle du beskriva ditt arbete med praktiskt lärande (sinnen, motorik, skapande)?
9. Kan man använda skapande aktiviteter som lärandemedel?
I så fall hur?
10. Under vilka lektioner/samlingar använder du dig av skapande aktiviteter?
11. Känner du att du har någon grund att stå på när det gäller hur man arbetar med kroppen med barn? (Utbildning, kurs, fortbildning...)
12. Är detta något du skulle vilja utveckla mer i ditt arbetssätt, genom t.ex. fortbildning?
13. Prioriteras dessa ämnen från din rektor, i t.ex. fortbildning?
14. Ser du någon skillnad i hur och vad barn lär vid praktiska/teoretiska metoder?